

Uloga nedržavnih subjekata u međunarodnim odnosima

Fijačko, Marko

Professional thesis / Završni specijalistički

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:463966>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-28**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET POLITIČKIH ZNANOSTI
Poslijediplomski sveučilišni specijalistički studij
Sigurnosna politika Republike Hrvatske

Marko Fijačko

**Uloga nedržavnih subjekata u međunarodnim odnosima: Brigada
Azov i sukobi u Ukrajini**

Završni specijalistički rad

Zagreb, 2024.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET POLITIČKIH ZNANOSTI
Poslijediplomski sveučilišni specijalistički studij
Sigurnosna politika Republike Hrvatske

Marko Fijačko

**Uloga nedržavnih subjekata u međunarodnim odnosima: Brigada
Azov i sukobi u Ukrajini**

Završni specijalistički rad

Mentor: izv. prof. dr. sc. Dana Luša

Student: Marko Fijačko

Zagreb
listopad, 2024.

FAKULTET POLITIČKIH ZNANOSTI

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Izjavljujem da sam završni specijalistički rad „Uloga nedržavnih subjekata u međunarodnim odnosima: Brigada Azov i sukobi u Ukrajini“, koji sam predao na ocjenu mentorici izv. prof. dr. sc. Đani Luši, napisao samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obaveza na ovom ili nekom drugom učilištu, te da na temelju njega nisam stekao ECTS bodove.

Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštivao etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16-19. Etičkoga kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

U Zagrebu _____

Student:

Marko Fijačko

SADRŽAJ:

1. UVOD	1
2. TEORIJSKO-METODOLOŠKI OKVIR	4
2.1. TEORIJSKI PRAVCI	4
2.1.1. Realizam	4
2.1.2. Liberalizam	5
2.1.3. Konstruktivizam	5
2.2. ULOGA NEDRŽAVNIH AKTERA U MEĐUNARODNIM ODNOSIMA	6
2.2.1. Oružani nedržavni akteri	7
2.3. HIBRIDNO RATOVANJE	8
3. KRONOLOGIJA UKRAJINSKO-RUSKIH SUKOBA OD 2014. GODINE	10
4. POKRET AZOV – GENEZA I DJELOVANJE	13
4.1. SLABOST REGULARNE UKRAJINSKE VOJSKE	13
4.2. STVARANJE BOJNE AZOV	14
4.3. STRUKTURA I ZAPOVIJEDANJE	15
4.4. INTEGRACIJA U UKRAJINSKE ORUŽANE SNAGE	17
4.5. OPERACIJE I BORBENA DJELOVANJA	18
4.5.1. Bitka za Mariupolj (svibanj – lipanj 2014. godine)	19
4.5.2. Bitka u Šahtarskom Rajonu (16. srpnja – kolovoz 2014.)	21
4.5.3. Bitka za Ilovaisk (7. kolovoz – 2. rujna 2014.)	21
4.5.4. Bitka za Novoazovsk (25. – 28. kolovoz 2014.)	22
4.5.5. Druga bitka za Mariupolj (04. – 08. rujna 2014.)	22
4.5.6. Sukob za Shyrokyne (10. veljače 2015. – 3. srpnja 2015.)	23
4.6. MEĐUNARODNE KONTROVERZE I KRITIKE	25
4.7. POKRET AZOV I NACIONALNI KORPUS	28
4.8. AZOV I INVAZIJA RUSIJE 2022. GODINE	29
5. ZAKLJUČAK	31
6. LITERATURA	33

1. UVOD

Šezdeset devet godina nakon završetka Drugog svjetskog rata, Europa na svome tlu svjedoči još jednom krvavom sukobu, ovoga puta između dviju država, Ukrajine i Rusije. Rusija nikad do sad nije proglasila službeno ratno stanje, već se vodi hibridni rat koji sadrži elemente konvencionalnog ratovanja, ali i terorizma, paravojnih aktivnosti te gospodarskog i kibernetičkog ratovanja. U ovom završnom radu istražuje se djelovanje nedržavnih oružanih aktera te njihova uloga kao subjekata međunarodnih odnosa, korištenjem studije slučaja ukrajinske brigade Azov i primjera hibridnog ratovanja u Ukrajini od 2014. godine.

Prema Shneckenerovim parametrima (2006), takve aktere karakteriziraju određena obilježja: nisu integrirani u državne mehanizme, imaju određenu autonomiju u vođenju politike, vojnih operacija, te resursa i infrastrukture, iako ih državni akteri mogu koristiti formalno ili neformalno, ili su direktno povezani s državnim strukturama.

U radu se analizira uloga nedržavnih oružanih aktera, odnosno brigade Azov, u kontekstu ruskog agresorskog djelovanja na Krimu i separatističkog nasilja na istoku Ukrajine. Ova brigada, prvotno formirana kao bojna 2014. godine i kasnije integrirana u Ukrajinsku nacionalnu gardu, postala je poznata po svojoj ekstremno desnoj ideologiji te regrutiranju stranih boraca iz SAD-a, Rusije i nekih država Europe s drugim ideološki bliskim organizacijama ili pojedincima.

Putinova invazija na Ukrajinu 2022. godine, koju je nazvao „specijalnom vojnom operacijom“, kao jedan od ciljeva imala je „denacifikaciju“ Ukrajine. Brigada Azov postala je od početka svog djelovanja predmetom međunarodnih rasprava i zabrana. Iako je bilo zahtjeva za klasifikacijom brigade Azov kao strane terorističke organizacije, ni Američki kongres ni Kanada to nisu učinili, iako su zabranili slanje oružja i obuku njenih pripadnika. Slično tome, Izrael je pozvao na zaustavljanje slanja oružja u Ukrajinu zbog veza brigade s nacističkom ideologijom, dok je Rusija brigadu označila kao terorističku organizaciju. Unatoč osudama vanjskih i međunarodnih čimbenika, sama postrojba je pokazala vrlo uspješne rezultate u vojnom kontekstu te stekla povjerenje i simpatije Ukrajinaca.

U istraživanju se koriste kvalitativne metode deskripcije analize sadržaja i studije slučaja. Kvalitativna analiza sadržaja podrazumijeva više ili manje subjektivno vrednovanje proučenog sadržaja, dok se u studiji slučaja sagledavaju svi važni aspekti pojave ili situacije. Kvalitativni metodološki pristup način je istraživanja koji omogućuje dubinsko prikupljanje i analiziranje pisane riječi ili iskaza, kojima se želi postići razumijevanje koncepata, misli i iskustava. Izbor,

priroda i broj znanstvenih metoda koje su korištene u izradi rada prilagođeni su samom sadržaju rada i njegovoj budućoj namjeni. Metoda deskripcije omogućava objašnjenje i analizu važnijih obilježja činjenica i procesa, njihovih zakonitosti, uzročnih veza i odnosa, kako bi se lakše razumjele same činjenice i proces, ali i uz njih kasnije poduzete akcije. Metoda analize sadržaja predstavlja temeljnu metodu korištenu u ovom radu, kojom se ukazuje na teorijsku podlogu istraživnog procesa i institucija s ciljem detektiranja određenih pravilnosti te smještanja procesa u fokus teorijskih okvira discipline međunarodnih odnosa (Luša, 2011:10). Analiza sadržaja je „postupak proučavanja i raščlanjivanja verbalne ili neverbalne građe kojim se nastoje uočiti njezine osobine i poruke“ (Lamza Posavec, 2011:105). Bit „studije slučaja“ kao tipa istraživanja je u proučavanju vrlo malog broja slučajeva (nekada i samo jednog), ali intenzivno, produbljeno i u realnom kontekstu (Pervan, 2019.)

Ovaj rad propituje ulogu nedržavnih aktera kao subjekata međunarodnih odnosa, s posebnim naglaskom na oružane nedržavne aktere. Budući da teorijski okviri međunarodnih odnosa rijetko priznaju značaj nedržavnih aktera, posebice realizam, ovakvo istraživanje predstavlja vrijedan doprinos u razumijevanju suvremenih međunarodnih dinamika.

Ključne dimenzije istraživanja uključuju strukturu i način zapovijedanja, odnos s državnim strukturama te vojno djelovanje brigade Azov. Posebno je zanimljiva međunarodna dimenzija njenog djelovanja, s obzirom na veze i regrutaciju pripadnika iz drugih država.

Na temelju navedenog, u ovom istraživanju postavljaju se sljedeća istraživačka pitanja: Predstavljaju li nedržavni akteri subjekte međunarodnih odnosa? Koji teorijski okvir potvrđuje subjektivitet nedržavnih aktera? Koja je uloga nedržavnih oružanih aktera u međunarodnim odnosima? S kojim ciljem je formirana brigada Azov? Kakva je njena struktura, način zapovijedanja i ciljevi djelovanja? Koju je ulogu brigada imala u sukobima u Ukrajini od 2014. godine do ruske invazije 2022. godine?

Rad se sastoji od pet međusobno povezanih poglavlja koja sustavno obrađuju temu i odgovaraju na ključna istraživačka pitanja. Prvo poglavlje predstavlja uvod u rad, gdje je čitatelju objašnjena tema istraživanja. U ovom dijelu jasno su postavljena ključna istraživačka pitanja koja će voditi daljnju analizu i raspravu.

Drugo poglavlje bavi se teorijskim i metodološkim okvirom istraživanja. U njemu su detaljno objašnjene temeljne teorije međunarodnih odnosa, poput realizma, liberalizma i konstruktivizma, s posebnim naglaskom na ulogu nedržavnih aktera. Uz to, analizirana je i teorija o hibridnom ratu, koja ima značajnu ulogu u razumijevanju ovog sukoba.

Treće poglavlje kronološki iznosi pregled ključnih povijesnih događaja, od početka ukrajinsko-ruskog sukoba 2014. godine do ruske invazije na Ukrajinu 2022. godine. U ovom poglavlju analizirani su uzroci i posljedice sukoba, kao i politički događaji koji su oblikovali odnose između dviju država, od stjecanja ukrajinske neovisnosti do početka invazije 2022. godine.

Četvrto poglavlje fokusira se na glavni predmet istraživanja — postrojbu Azov. Poglavlje je podijeljeno na nekoliko potpoglavlja u kojima se analizira geneza i djelovanje postrojbe. Prvo se obrađuju uzroci nastanka bojne Azov, nakon čega slijedi pregled njene strukture i zapovjednog sustava te proces integracije u ukrajinske oružane snage. Zatim su detaljno opisani ključni događaji i bitke u kojima je postrojba sudjelovala do 2022. godine, uključujući međunarodne kontroverze i kritike povezane s Azovom. Poseban fokus stavljen je na djelovanje pokreta Azov i njegovog političkog krila, Nacionalnog korpusa. Na kraju ovog poglavlja, istražuje se uloga postrojbe Azov u kontekstu ruske invazije na Ukrajinu 2022. godine i njeno djelovanje tijekom ovog perioda.

Peto poglavlje donosi zaključak rada. U njemu se pružaju odgovori na istraživačka pitanja postavljena u uvodu, te se sažimaju ključni nalazi i doprinosi rada.

2. TEORIJSKO-METODOLOŠKI OKVIR

2.1. TEORIJSKI PRAVCI ANALIZE NEDRŽAVNIH AKTERA

Škole međunarodnih odnosa marljivo rade na oblikovanju teorijskih i metodoloških okvira. U razdoblju do završetka hladnog rata, većina znanstvenika stavljala je naglasak na ulogu države kao središnjeg aktera međunarodnih odnosa. Različite varijante teorije realizma isticale su najprije pojedinca, a nakon toga i države kao ključne aktere, no tijekom 20. stoljeća, posebice s procvatom globalizacije, teoretičari su postepeno prepoznali pojavu novih aktera koji utječu na međunarodne politike i postaju značajni čimbenici na globalnoj razini. Njihove analize ne umanjuju važnost i ulogu države, već dodaju slojeve razumijevanja kompleksnosti suvremenih međunarodnih odnosa. Teorijski pravci poput realizma, institucionalnog-liberalizma i konstruktivizma stavljaju državu u središte, a njene odluke i ponašanja oblikuju svjetsku politiku. No, širenjem globalizma i razvojem nedržavnih aktera, to se s vremenom mijenja. (Velandia Hernandez, 2021: 1) Elementi državnosti su suverenost, teritorij, kontrola stanovništva i vlada. Realisti i liberali ukazuju da su države jedini sudionici koji su važni za odlučivanje u svjetskoj politici (Ibid, : 2). Teorije koje stavljaju državu u središte ne opovrgavaju postojanje drugih aktera, ali sugeriraju da je država primarni akter u svjetskoj politici. Države imaju nacionalne interese, definirane ciljeve i motivaciju za opstojnost i suradnju s drugim akterima, kontrolu nad svojim stanovništvom, te moć i obavezu reguliranja odnosa između pojedinaca i grupa (Ibid). Realizam i institucionalni liberalizam temelje se na racionalizmu, a svaka od teorija ima više različitih varijanti. Temelj njihovog učenja je da države imaju svoje interese, materijalne potrebe i individualne prednosti, pritom razmatrajući koristi i probleme s kojima se suočavaju. Ograničenje racionalizma jest u tome da negira da ponašanje može biti vođeno emocijama, uvjerenjima i intersubjektivnošću (Ibid: 3).

2.1.1. Realizam

Realizam prepoznaje države kao nezavisne aktere, koji imaju vlastite interese, temeljene na suverenitetu, a njihova moć i hegemonija stavlja ih na važnu poziciju na međunarodnoj pozornici. U realizmu stoga postoji i sigurnosna dilema koja se pojavljuje kada države, kako bi se zaštitile, postaju opasnost i prijetnja za druge države (Ibid). Dok se realizam većinom fokusira na konvencionalne sukobe između država, njegove različite varijante s vremenom počinju obuhvaćati u razmatranje i druge aktere.

Klasični realisti (tradicionalni) prepoznaju da su institucije bitan dio oblikovanja svjetske politike, iako nisu posve nezavisne od moći države i njenih interesa, ali mogu oblikovati ishod

i ponašanje država. Neoklasični realisti sugeriraju da djelovanje države velikim dijelom ovisi o stavovima i interesima koji proizlaze iz naroda. Njihova analiza fokusira se na tumačenje utjecaja nevladinih organizacija (Non-governmental organization - NGO) i multinacionalnih kompanija (Multinational corporation – MNC), više nego na međunarodne institucije (Laksmāna, 2013: 2). Kao jedan od primjera možemo uzeti industrije nafte i plina, koje zbog svoje važnosti i posjedovanja regija bogatih resursima, mogu oblikovati pravila i politike djelovanja međunarodnih institucija ili samih država (Ibid: 3). Tako nevladine organizacije ili multinacionalne kompanije mogu uzrokovati sigurnosne probleme za države, pojavom npr. terorističkih grupa, koje mogu kontrolirati ili uspostaviti suradnju s drugim nevladinim organizacijama ili multinacionalnim kompanijama, a njihovo ponašanje može utjecati na ponašanje države (Ibid). Stoga neoklasični realizam analizira ulogu terorističkih i sličnih grupacija i njihovo utjecanje na ponašanje države (Ibid).

2.1.2. Liberalizam

Liberali i neoliberali stavljaju fokus na suradnju i međunarodnu političku ekonomiju (Velandia Hernandez, 2021: 2). Institucionalni-liberalizam naglašava interakciju, međuovisnost, pravila i institucije kao primarne utjecaje na ponašanje države u međunarodnim odnosima. Državu oblikuju pravila, norme, prakse i procedure donošenja odluka i oblikovanje državnih ciljeva i djelovanja. Svoju teoriju i stavove temelje na važnosti institucija koje su nastale nakon Drugog svjetskog rata, a te organizacije imaju velik značaj za razvoj i očuvanje demokracije te tvrde da ne smije biti ratova između liberalnih demokracija. Prednost liberalizma je da prepoznaje uzajamnu komunikaciju, diplomaciju, zajedničke ciljeve i tehnološke promjene koje grade povjerenje i smanjuju trošak rizika sukoba između država jer međusobno surađuju. Nedostatak liberalizma je što ne prepoznaje da moćne države mogu manipulirati tim institucijama. (Ibid: 4) No, najveći doprinos liberalizma analizama studija međunarodnih institucija uvid je kako suradnja između država može promicati međunarodni mir (Ibid: 6).

2.1.3. Konstruktivizam

Konstruktivistička teorija gleda kako socijalizacija i legitimizacija u društvu utječe na ponašanje države kao primarnog aktera u međunarodnoj politici (Ibid: 2). Konstruktivizam sugerira da interesi i identiteti nisu statični, već počivaju na pravima, društvenim pravilima, institucijama i intersubjektivnosti, koji također oblikuju ponašanje države. Države su samo jedan akter, a ne jedini koji oblikuje politiku svijeta (Ibid: 3). Sve socijalne konstrukcije određene su poviješću, idejama, vjerovanjima i normama. Konstruktivisti uzimaju u obzir

nevladine organizacije, transnacionalne korporacije, mreže sudionika i njihovu ulogu u lobiranju, diplomaciji, uvjerenjima i ograničenjima te stvaranju empirijskih dokaza kroz kvantitativne metode (Ibid: 5).

2.2. ULOGA NEDRŽAVNIH AKTERA U MEĐUNARODNIM ODNOSIMA

Nakon hladnog rata, znanstvenici se sve više odmiču od stajališta gdje stavljaju državu u središte događaja te pridaju sve veću pažnju promjenama u ekonomiji, politici i kulturi, koje su izazvane globalizacijom (Ibid: 6). U novim teorijama, sve veći značaj u vanjskoj politici dobivaju nedržavni akteri poput međunarodnih organizacija, mreže aktera, gradova, pa i terorističkih grupa koje počinju utjecati na međunarodne odnose (Ibid). Samom globalizacijom, države postaju sve više vezane jedna uz drugu, a glavnu ulogu u tim povezivanjima i zajedničkom djelovanju imaju nedržavni subjekti. Zbog globalizacije se sve više radi na procedurama harmonizacije i standardizacije pravila i upravljanja. Novi akteri koji su se pojavili na sceni smanjili su autoritet države, a djeluju kroz javne ili privatne grupe, te transnacionalno. To su pojave poput terorizma, klimatskih promjena i trgovinskih ratova (Ibid: 7). Nedržavni akteri definiraju se kao organizacije „uveliko ili u cijelosti autonomne od financiranja i kontrole središnjih vlasti, proizašlih iz civilnog društva, ili iz tržišne ekonomije, ili iz političkih utjecaja izvan državne kontrole“ (Valensi, 2015: 61).

Nedržavne aktere možemo podijeliti u četiri vrste. Međunarodne korporacije (MNC) upravljaju proizvodnjom i isporučuju usluge, a djeluju kao privatne tvrtke sa sjedištem u jednoj zemlji i podružnicama u drugim (Ibid). Te korporacije glavni su pokretač integracije ekonomije na međunarodnoj razini. Mogu se klasificirati prema vrsti poslovnih aktivnosti kojima se bave, kao što su „ekstraktivni resursi, poljoprivreda, industrijski proizvodi, transport, bankarstvo i turizam“ (Ataman, 2023: 48). Primarni cilj multinacionalnih korporacija je maksimizacija profita. One učinkovito utječu na vanjsku politiku država, uključujući i one najmoćnije, te oblikuju međunarodnu političku agendu. Postale su ključni čimbenik u procesu donošenja odluka u nacionalnim ekonomijama. Poslovanje multinacionalnih korporacija stvara probleme i prilike za matične zemlje, zemlje domaćine i samu korporaciju. Sve strane mogu imati koristi od bogatstva koje korporacija stvara, sa zajedničkim interesima u teoriji jer korporacija doprinosi gospodarstvu zemlje domaćina (Ibid: 49). Nevladine organizacije (NGO) su dobrovoljne, neprofitne, privatne i samoupravne. Neovisne su o vladi, velikim korporacijama i drugim vanjskim utjecajima. Ovlašteni pojedinci imaju politički, ekonomski, intelektualni ili

kulturni utjecaj. Ti pojedinci uključuju industrijalce, financijere, medijske osobe, slavne osobe, vjerske vođe i teroriste (Valensi, 2015: 62). Nevladine organizacije postale su važan sudionik međunarodne politike. One stvaraju globalne mreže kroz transnacionalne suradnje, prikupljaju ključne informacije o lokalnim uvjetima putem svojih globalnih kontakata, te upozoravaju međunarodne pristaše na situacije koje zahtijevaju hitnu reakciju. Njihove aktivnosti omogućuju brzo djelovanje i koordinirani pritisak izvan granica pojedinih država. Nevladine organizacije provode raznolike aktivnosti unutar država, uključujući suradnju s lokalnim partnerima, povezivanje s transnacionalnim pokretima, usklađivanje državnih politika, pružanje humanitarne pomoći i zaštitu ugroženih. Također povećavaju sudjelovanje javnosti, podižu transparentnost međunarodnih pregovora i potiču javne prosvjede (Ataman, 2023: 46-47). Međuvladine organizacije (IGO) službeno su povezane s državama i definirane su kao međuvladine organizacije osnovane na inicijativu dviju ili više država koje imaju međusobnu političku interakciju (Valensi, 2015: 62). Takve međuvladine organizacije stvorene su na temelju ugovora i pregovora između država, a za cilj imaju ostvarivanje nekih viših interesa, koje države samostalno ne bi mogle ostvariti. Unatoč međusobnoj suradnji za ostvarenje tih interesa, jače države su te koje donose većinu odluka, koje su u njihovom interesu. Međuvladine organizacije mogu se klasificirati prema veličini kao globalne i regionalne i prema funkciji kao političke, ekonomske, društvene i ekološke. Primjeri tih međuvladinih organizacija su Ujedinjeni narodi (UN), odnosno razne agencije pod okriljem UN-a, poput Međunarodnog monetarnog fonda (IMF), Međunarodne agencije za atomsku energiju (IAEA) i druge (Ataman, 2023: 42-43).

Četvrtu vrstu nedržavnih aktera čine nasilni nedržavni akteri, a veća istraživanja posvećuju im se nakon terorističkog napada 11. rujna 2001. godine (Valensi, 2015: 62).

2.2.1. Oružani nedržavni akteri

Kao oružane nedržavne aktere karakteriziramo organizacije koje se služe nasiljem i silom kako bi postigle svoje ciljeve. Time dovode u pitanje monopol države nad nasiljem. U kategoriji oružanih nedržavnih organizacija možemo razlikovati terorističke organizacije, kriminalne organizacije, kvazi-vojne organizacije, milicije, borce za slobodu, pirate i gerilu. (Valensi, 2015: 62) Primjeri takvih nasilnih nedržavnih aktera su: Nacionalna oslobodilačka fronta (FLN) u Alžiru, baskijska separatistička skupine ETA u Španjolskoj, banda Baader Meingof (frakcija Crvene armije) u Njemačkoj, Irske republikanska armija (IRA), Kurdistanska radnička stranka (PKK) u Turskoj i Tamilski tigrovi u Šri Lanki (LTTE)“ (Ibid: 63).

Paravojne formacije

Ratovanje definiramo i razlikujemo kao simetrično (konvencionalno) i asimetrično. Simetrično ratovanje vode konvencionalne snage: oružane snage koje se sastoje od tri grane – kopnene vojske, zračnih snaga i ratne mornarice. Sukobljene vojske organizirane su približno na isti način. Simetrično ratovanje je klasični oružani sukob, te se povezuje s vojnom tradicijom zapada (Barić, Barić, 2011: 16).

Slavko Barić smatra kako se „koncept asimetričnog ratovanja zasniva na nastojanjima slabijeg protivnika u pronalaženju načina za neutraliziranje brojčane i/ili tehnološke superiornosti protivničkih snaga“ (Ibid). Taj model ratovanja opisuje se kao azijska i bliskoistočna tradicija vođenja rata, no kroz povijesne događaje možemo vidjeti da se koristila još od starog vijeka, a dio je i istočne i zapadne tradicije (Ibid, 2011: 18). Gerilsko ratovanje je jedan od primjera asimetričnog ratovanja, a provode ga paravojne formacije ili gerilske skupine. Takvi nedržavni oružani akteri vode sukobe protiv protivnika koji vodi konvencionalnu ili nekonvencionalnu borbu. One mogu, ali i ne moraju predstavljati neku državnu organizaciju ili pokret, te se ne pridržavaju konvencija i djelovanja u sukobu kao konvencionalne snage (Ibid).

Barić u svome radu govori o četiri generacije ratovanja (4th generation war – 4GW), a danas je aktualna četvrta generacija. Ta generacija ratovanja započinje završetkom hladnog rata, osnovno obilježje joj je gubljenje monopola države na primjenu sile, te gubljenje razlike između civilne i vojne sfere ratovanja. Umjesto država se pojavljuju nedržavni subjekti na području sigurnosti koji koriste nekonvencionalnu taktiku. „Elementi ovog pristupa ratovanju su: dugotrajno vođenje borbe; teroristički napadi; transnacionalna osnova djelovanja; napadi usmjereni na protivnikovu kulturu; primjena visokosofisticiranog psihološkog ratovanja; primjena svih sredstava (politička, ekonomska, kulturološka, vojna) te decentralizacija snaga koje izvode borbena djelovanja“ (Ibid: 40-43).

2.3. HIBRIDNO RATOVANJE

Hibridno ratovanje je oblik vođenja rata koji koristi različite metode i taktike, uključujući konvencionalne i nekonvencionalne taktike. Cilj hibridnog ratovanja je destabilizacija protivnika koristeći sve dostupne resurse i metode te slamanje protivnikova otpora bez borbe.

Hibridno ratovanje NATO definira „kao neklasični vojni pristup koji uključuje aktivno sudjelovanje specijalnih snaga, korištenje informacijskih tehnologija u svrhu provedbe

psiholoških i informacijskih operacija i zastrašivanja te uporabu nevojnih elemenata s ciljem širenja nesigurnosti i stvaranja unilateralne prednosti okupacijom ili aneksijom određenog područja“ (Brzica, 2022: 121).

U sukobu između Rusije i Ukrajine, aspekte hibridnog ratovanja možemo vidjeti već za vrijeme okupacije Krima u veljači 2014. godine. Nakon političke krize i svrgavanja ukrajinskog, ali proruski orijentiranog predsjednika, Viktora Janukoviča, ruske snage koje nisu nosile vojne oznake, poznatije kao „mali zeleni ljudi“ zauzele su vojne baze na Krimu. Time je Moskva negirala direktnu umiješanost u sukob. Rusija je također pružila podršku proruskim separatistima u regijama Donjeck i Luhansk na istoku Ukrajine te im slala oružje, financijsku pomoć i provodila obuku. Događaji su bili praćeni cyber napadima, informacijskim ratom, ekonomskim te diplomatskim pritiscima na Ukrajinu, kao i poticajima da druge države daju podršku Rusiji. Sve to vodilo je do aneksije okupiranih regija.

U veljači 2013. godine načelnik Glavnog stožera Vojske Rusije, Valerij Vasiljevič Gerasimov, u svome članku pod nazivom: „*Vrijednost znanosti je u predviđanju: Novi izazovi zahtijevaju ponovno promišljanje oblika i metoda provedbe borbenih operacija*“ definirao je hibridno ratovanje koje će se kasnije prozvati „Gerasimovljeva doktrina“. U njemu se ističe: „Fokus primijenjenih metoda rata promijenio se u smjeru široke uporabe političkih, informacijskih, humanitarnih i drugih nevojnih mjera – primijenjenih u koordinaciji s prosvjednim potencijalom lokalnog stanovništva. Sve je ovo nadopunjeno prikrivenim vojnim angažmanom...“ (Ibid: 125)

3. KRONOLOGIJA UKRAJINSKO-RUSKIH SUKOBA OD 2014. GODINE

Proglašenjem neovisnosti 24. kolovoza 1991. godine Ukrajina je započela novu eru svog političkog i gospodarskog života, no isto tako suočavala se s izazovima stvaranja stabilne države i ekonomije. Čitavo desetljeće obilježeno je gospodarskom krizom, a političko vodstvo pokušavalo je pronaći ravnotežu u suradnji s Rusijom i Zapadom (Burda, 2022: 273). Politika iz Kremlja nastojala je i dalje imati utjecaj na bivše države SSSR-a, osnivanjem organizacije Zajednica Nezavisnih Država (ZND), u kojoj je sudjelovala i Ukrajina (Ibid: 275). Na čelu ukrajinske politike devedesetih godina bili su bivši pripadnici komunističkih partija SSSR-a i Ukrajine, više naklonjeni ruskoj strani (Ibid: 27). Komunistički predstavnici, na strateški važnom poluotoku Krimu, također su pokušali proglasiti samostalnost, no uspjeli su izboriti samo određeni oblik autonomije (Felštinski i Stančev, 2022: 188). Ukrajinski politički krajolik bio je podijeljen između proruskorijentiranih regija na istoku i prozapadnorijentiranih regija na zapadu.

Jedan od ključnih trenutaka u novijoj povijesti Ukrajine bila je Narančasta revolucija 2004. godine. Nakon predsjedničkih izbora te godine, na kojima je pobjedu proglasio proruski kandidat Viktor Janukovič, izbili su masovni prosvjedi zbog optužbi o izbornim prevarama. Prozapadni kandidat Viktor Juščenko, koji je izgubio u drugom krugu izbora, imao je široku podršku demonstranata. Zbog velikog pritiska javnosti, Vrhovni sud Ukrajine naredio je ponavljanje drugog kruga izbora, na kojem je pobijedio Viktor Juščenko. Narančasta revolucija bila je simbol borbe za demokratske reforme i bliže veze sa Zapadom, ali Juščenkova vlada kasnije nije ispunila mnoge od tih očekivanja. Unutarnje političke borbe, korupcija i gospodarske poteškoće oslabile su njegovu poziciju, a mandat su obilježile i političke napetosti s Moskvom (Burda, 2022: 293-297).

Na predsjedničkim izborima 2010. godine, Viktor Janukovič izabran je za predsjednika, a njegova se vlada počela sve više približavati Rusiji, što je izazvalo nezadovoljstvo prozapadnih snaga u zemlji. Korupcija, nedostatak transparentnosti i autoritarne tendencije Janukovičeve vlade dodatno su pogoršali političke napetosti (Felštinski i Stančev, 2022: 126-139). Ukrajina je balansirala između približavanja Europskoj uniji i jačanja veza s Rusijom, što je rezultiralo velikim unutarnjim sukobima. Kriza je kulminirala u studenom 2013. godine, kada su masovni prosvjedi izbili zbog Janukovičevog odbijanja potpisivanja sporazuma o pridruživanju EU-u pod ruskim pritiskom (Burda, 2022: 298).

Euromajdanski prosvjedi poznati i kao „Revolucija dostojanstva“ trajali su od 21. studenog 2013. do 22. veljače 2014. godine te ih možemo smatrati glavnom prekretnicom ukrajinskog naroda i želje za pridruživanjem zapadnim vrijednostima te odvajanja od ruske sfere utjecaja. Prosvjedi su rezultirali sa stotinjak mrtvih i skoro dvije tisuće ranjenih prosvjednika te 13 policajaca (Ibid: 299). Predsjednik Janukovič pobjegao je u Rusiju, nakon čega je privremena vlada na čelu s Oleksandrom Turčinovom preuzela vlast (Ibid).

Predsjednik Rusije Vladimir Putin znao je da će, ukoliko se Ukrajina okrene EU i Zapadu, izgubiti utjecaj nad „sveruskim“ državama kojima nije priznavao pravo postojanja. Tijekom susreta 2008. godine s predsjednikom Sjedinjenih Američkih Država, Georgeom W. Bushom izjavio je da „Ukrajina nije država“ (Mankoff, 2022: 2). Smatrao je da su Rusi, Bjelorusi i Ukrajinci jedan narod. Za novu proukrajinsku politiku optuživao je SAD i Zapad da žele oslabiti Rusiju. Također je često osuđivao Ukrajinu da su od 2014. godine na vlast došli fašisti „koji provode 'banderovsku' politiku čišćenja ruskog utjecaja pod vodstvom stranih sponzora.“ (Ibid: 4).

Rusija je reagirala vojnom agresijom i započela okupaciju poluotoka Krima 27. veljače 2014. godine. Vojnici bez oznaka zauzeli su Krimski parlament te je uspostavljena prorуска vlada na čelu sa Sergejom Aksjonovim. Ilegalni referendum proveden je 16. ožujka te je proglašena neovisnost od Ukrajine, a Rusija je Krim i Sevastopolj uključila u svoj teritorijalni sastav (Burda, 2022: 299-300). Time je prekršila gotovo sve važnije sporazume koje je od devedesetih godina imala potpisane s Ukrajinom o međusobnom prijateljstvu i poštivanju granica.

Sličan scenarij odigrao se u ožujku i travnju 2014. godine kad su u istočnoj Ukrajini, u regiji Donbas, uz pomoć separatističkih skupina iz Rusije te lokalnih proruskih aktivista počeli organizirati lažne narodne ustanke. „Rusija je upotrijebila takozvani hibridni pristup ratovanja razmještajući kombinaciju dezinformacija, neregularnih boraca, redovitih ruskih trupa i konvencionalne vojne potpore kako bi destabilizirala ukrajinski Donbas“ (Ibid). Ubrzo su proglašene Donjecka Narodna Republika (DNR) i Luhanska Narodna Republika (LNR) koje su međunarodno priznali Bjelorusija, Sirija, Nikaragva, Sudan i srednjoafričke republike, države koje su sklone suradnji sa Rusijom (Felštinski i Stančev, 2022: 209-210).

Nova ukrajinska vlada uspjela je pokrenuti vojnu protuofenzivu, odnosno 'Antiterorističku operaciju' koja je trajala od 2014. do 2018. godine te uspjela smanjiti teritorij pod kontrolom proruskim snagama (Burda, 2022: 300).

Novoizabrani predsjednik Ukrajine, Petro Porošenko, koji se na čelu države nalazio od lipnja 2014. godine, sudjelovao je u potpisivanju Sporazuma iz Minska, čiji je glavni cilj trebao biti okončanje sukoba u istočnoj Ukrajini. Prvi sporazum, poznat kao Minsk I, potpisan je 5. rujna 2014. godine između Ukrajine, Rusije, predstavnika separatista i Organizacije za europsku sigurnost i suradnju (OESS). Dogovoreno je povlačenje teškog naoružanja kako bi se stvorila tampon zona. Predviđen je početak političkog dijaloga između Ukrajine i separatista o decentralizaciji vlasti. Iako je sporazum privremeno smirio situaciju, često je bio kršen, a sukobi su se nastavili. Zbog neuspjeha Minska I, 12. veljače 2015. postignut je novi sporazum, Minsk II, koji je uključivao slične točke, ali i dodatne korake poput šire autonomije za Donjeck i Luhansk te potpuno povlačenje svih stranih vojnika s područja sukoba. Ni ovaj sporazum nije doveo do trajnog mira, a sukobi su se nastavili sve do ruske invazije na Ukrajinu 2022 (Felštinski, Stančev, 2022: 211-214).

4. POKRET AZOV – GENEZA I DJELOVANJE

4.1. SLABOST REGULARNE UKRAJINSKE VOJSKE

Ukrajina je nakon raspada Sovjetskog Saveza po brojnosti snaga imala drugu najveću vojsku u Europi, s otprilike 750 000 ljudi, međutim zbog korupcije i gospodarskih problema nije u nju znatno ulagala. Dolaskom predsjednika Viktora Janukoviča na vlast 2010. godine, nova Vlada odlučila je zbog visokih troškova održavanja vojske i postupne profesionalizacije, smanjiti brojnost ljudstva. Nakon ruske okupacije Krima u veljači 2014. godine, ukrajinska vojska brojila je otprilike oko 120 000 ljudi, s planom smanjenja ljudstva na 100 000 do 2017. godine (Kinstler, 2014).

Većina vojarni i drugih vojnih objekata smještena je na području zapadne Ukrajine. Vojna infrastruktura potječe iz vremena Sovjetskog Saveza, koji se pripremao na obranu teritorija od napada zapadnih sila, odnosno NATO-a. Kako navodi Jacob Kipp, stručnjak za euroazijsku sigurnost, nakon proglašenja neovisnosti Ukrajine, sama pomisao da se vojne baze presele na istok države nije dolazila u obzir (Ibid). Većina visokih zapovjednika ukrajinske vojske također je služila u Sovjetskoj vojsci, govoreći ruski jezik, i nikada nisu smatrali da bi se Ukrajina trebala udaljiti od Rusije. U takvom okruženju, vojska je bila poučavana da su Rusi prijatelji i saveznici. No, od početka ukrajinske neovisnosti, Rusija je postavljala svoje ljude u redove ukrajinske vojske, omogućujući im da potkopavaju sustav iznutra. Osim u vojsci, Rusi su svoje ljude infiltrirali i u SBU (ukrajinsku tajnu službu) te u redove policije (Ibid). „Sovjetizirani“ karakter ukrajinskih snaga doprinio je masovnom prelasku ukrajinskih vojnika na rusku stranu tijekom sukoba na Krimu. Nedostatak čvrste nacionalne vojne tradicije rezultirao je predajom mnogih ukrajinskih snaga, pred ruskim separatistima. Otprilike 16.000 pripadnika ukrajinske sigurnosne službe prešlo je u ruske redove nakon izbijanja krimskog sukoba (Ibid). Prvi zapovjednik bojne „Azov“, Andriy Biletsky u intervjuu za Reuters je izjavio: „Imamo gomilu generala odgojenih u Sovjetskom Savezu koji nemaju pojma o borbi, koji su postali državni dužnosnici u uniformama, a ne zapovjednici na terenu. Ti ljudi se ne žele i ne znaju boriti“ (Baczynska, 2015).¹

¹ *Ultra-nationalist Ukrainian battalion gears up for more fighting*, <https://web.archive.org/web/20160124064419/https://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-azov-idUSKBN0ML0XJ20150325> (25. ožujka 2015.)

Smanjivanje ulaganja dovelo je do toga da se vojne vježbe skoro pa i nisu održavale te je vojska bila potpuno psihološki nespremna. Jedina korist bila je suradnja sa NATO savezom, no pod Janukovičem i to je bilo ograničeno (Kinstler, 2014).

Zbog slabosti ukrajinske vojske, nakon okupacije Krima i Donbasa u travnju 2014. godine, počele su se osnivati dobrovoljačke milicije i paravojne grupe kako bi se borile protiv separatista. Nova ukrajinska vlada predvođena privremenim predsjednikom Oleksandrom Turčinovom (od 23. veljače 2014. do 7. lipnja 2014. godine), a zatim Petrom Porošenkom, oslonila se na „dobrovoljačke bojne“ kako bi zaustavila separatističke napade. Veliki broj članova dobrovoljačkih skupina dolazio je iz redova 'ultrasa' – navijačkih skupina često nazivanih huliganima. Organiziranost, zajednički identitet i sukobi na ulicama pokazali su se ključnima za njihovo osnivanje (Gomza, 2022). Drugi izvor za regrutiranje dobrovoljaca bili su pripadnici 'desnice'. Desničarske stranke i organizacije djeluju još od proglašenja ukrajinske nezavisnosti. Osim političke angažiranosti, imali su i paravojne skupine obučene za borbu protiv unutarnjih i vanjskih neprijatelja. Te stranke često koriste simbole povezane s nacizmom. Zahvaljujući njima, u Ukrajini je porastao kult štovanja i promicanja istine o Stepanu Banderi, ukrajinskom revolucionaru, političaru i ideologu nacionalističkog pokreta (Ibid).

4.2. STVARANJE BOJNE AZOV

Bojna Azov je dobrovoljačka formacija osnovana u gradu Berdiansku, blizu Mariupolja, koji je postao njihova baza, smještenog na obali Azovskog mora, prema kojemu je formacija dobila ime. (Unian, 2016) Bojna je osnovana 5. svibnja 2014. godine kao samofinancirajuća dobrovoljačka milicija pod zapovijedanjem Andriya Biletskog. Njihovo podrijetlo leži u nacionalističkoj skupini nazvanoj Patrioti Ukrajine (*Patriot of Ukraine*) i ekstremističke stranke Socijalno-narodna skupština (*Social-National Assembly*) (Raghavan i dr., 2022). Nose paganske oznake *Wolfsangel*, koje su koristile ozloglašene nacističke SS postrojbe i koje favoriziraju neonacisti. Međutim, bojna tvrdi da simbolizira samo prva slova slogana „*ideja nacije*“ (BBC, 2022).

Neki od ukrajinskih ultrasa i desničara udružili su se 2014. godine te osnovali Crni korpus (*Black Corps*) kao pandan ruskim 'malim zelenim ljudima' (*Little Green Men*), koji su odigrali ključnu ulogu u aneksiji Krima i destabilizaciji Donbasa. U trenutku osnivanja Black Corps, broj članova nije prelazio 50, ali su brzo rasli. Uspješna obrana Mariupolja, bila je vrhunac postrojbe. U čast pobjede, grupa je promijenila ime u „Bojna Azov“, a zbog svoje reputacije, počela je privlačiti sve više novih ljudi (Gomza, 2022).

4.3. STRUKTURA I ZAPOVIJEDANJE

Prvi, ujedno i najistaknutiji zapovjednik bojne Azov bio je Andriy Biletsky, nekadašnji vođa nacionalističke paravojne organizacije „Patrioti Ukrajine“ (Hume, 2022). Biletsky je rođen i odrastao u Harkivu. Već s 12 godina počeo je isticati svoj nacionalizam i politički angažman, kada je odbio nositi crvenu pionirsku maramu i zajedno s prijateljima podigao ukrajinsku zastavu iznad svoje škole. Knjiga koju mu je poklonio njegov otac, „Povijest Ukrajine za djecu“ bila je zabranjena u vrijeme SSSR-a. Dojam koji je knjiga ostavila na Andriya rezultirala je time da je upisao studij povijesti, te diplomirao sa temom rada o Ukrajinskoj ustaničkoj vojsci (UPA), vojnoj formaciji koja je djelovala od 1942. do 1949. godine. Djelovanje UPA (ukr. Ukrajinska povstanska armija) bilo je usmjereno protiv njemačkog i sovjetskog okupacijskog režima te u svrhu zaštite ukrajinskog stanovništva od represije i izrabljivanja² (Sodol, 2024). U vrijeme studija počeo se baviti i „uličnom“ politikom, postavši zapovjednik harkovskog odreda nacionalističke organizacije Tryzub Stepana Bandere. Aktivno je surađivao sa Socijal-nacionalnom partijom (SNPU) – današnjom političkom strankom Sveukrajinska unija „Sloboda“ (*VO Svoboda*) čiji je vođa bio Oleh Tyahnybok. Sudjelovao je u akciji „Ukrajina bez Kučme“, zbog čega je bio prvi puta uhićen (Bereza, 2014).

Na Biletskyjevu je inicijativu formirana dragovoljačka postrojba Azov, nakon što je otišao u Ministarstvo unutarnjih poslova predlažući stvaranje nove bojne, po uzoru na postrojbu Dnepr-1 koja se osnovala u Dnjepropetrovsku (Bereza, 2014). Biletsky je uspio vrlo brzo regrutirati dobrovoljce, od kojih je većina bila članova Patrioti Ukrajine (Ibid). Prema riječima tadašnjeg savjetnika ministra unutarnjih poslova Antona Geraschenka, Biletsky je inicirao stvaranje postrojbe, ali nije se želio odmah pridružiti policiji ili Nacionalnoj gardi Ukrajine (Colborne, 2014: 33.) Osnivanje bojne usporila je birokracija, no nakon što se situacija u Donbasu naglo pogoršala, osnivanje se ubrzalo, a novi borci su odmah upućeni u provedbu anti-terorističke operacije (Bereza, 2014).

Iako bez prethodnog vojnog iskustva, kao i mnogi drugi pripadnici postrojbe, Biletsky je sudjelovao u svim važnim bitkama. Kako britanski novinar Askold Krushelnitsky navodi: „Biletsky je hladnokrvno procijenio radnje i izdavao zapovijedi mirno i, po mom mišljenju, logično“ (Ibid). Prema navodima jednog od boraca, čiji je kodni naziv „Apis“, „Biletsky ne

²*Ukrainian Insurgent Army*, <https://www.encyclopediaofukraine.com/display.asp?page=4&ffpath=pages%5CU%5CK%5CUkrainianInsurgentArmy.htm#linksaddress> (16.07.2024.)

postavlja glupa pitanja, ne baca svoje vojnike na klanje. Kao osoba i zapovjednik uvijek je ispred nas, a ne vojnicima iza leđa“ (Ibid).³

Postrojba se financirala od dobrovoljnih uplata građana, te pomoći nekih od ukrajinskih oligarha. Jedan od njihovih zaštitnika je i bivši ministar unutarnjih poslova, Arsen Avakov, kojeg se smatra da je njihov „tihi pokrovitelj“ (Jedrysik, 2022). Avakov je bio ministar od veljače 2014. do srpnja 2021. godine te je već onda dobro poznao Biletskog i pripadnike Patriota Ukrajine. Avakov je novac i utjecaj stekao 90-ih godina, te izgradio poslovno carstvo koje je uključivalo televizijsku mrežu, tvornice te tvornicu talijanskog sira. Postao je guverner Harkivske regije 2005. godine, a navodno da su Biletsky i članovi Patriota Ukrajine izvršavali napade na njegovu konkurenciju (Colborne, 2014: 83).

Kacper Rekawek, postdoktorski stipendist Centra za istraživanje ekstremizma na Sveučilištu u Oslu, koji se bavio istraživanjem ekstremizma u Ukrajini, u intervjuu za poljski portal OKO.press kaže: „Ova postrojba uopće ne bi bila stvorena da nije bilo potpore oligarha iz istočne Ukrajine, uključujući Ihora Kolomoyskyija, koji je također Židov. Bojna ne bi dobila oružje, uniforme i ostalu opremu da ukrajinsko Ministarstvo unutarnjih poslova nije dalo blagoslov i da sam zapovjednik Azova nije pristao na suradnju“ (Jedrysik, 2022).

Bojna je bila raspodijeljena u Kijevu, a neke njene satnije, koje obično broje stotinjak ljudi, u Dnipro, Harkivu, Bila Tserkva i Ivano-Frankivsk. Prema riječima Rekaweka, postrojba trenira helikopterska ljetanja, ima ronioce te su izgradili neslužbenu dočasničku školu, koju vodi čovjek koji je završio vojnu akademiju u SAD-u. (Ibid).

Gotovo polovicu pripadnika Azova čine studenti u dobi od 19 do 25 godina. Borci se uglavnom biraju u Kijevu, ali se obučavaju u bazama u Mariupolju i selu Urzuf, koje se nalazi na obali Azovskog mora, na granici Donjecke i Zaporoške oblasti (Bereza, 2014).

Nakon što je postrojba preustrojena u pukovniju, Biletsky je ostao zapovjednik sve do listopada 2014. godine. Okušao se od tada do srpnja 2019. u političkoj karijeri, te je bio zastupnik u ukrajinskom parlamentu (Young, 2022).

Od ostalih značajnijih pripadnika zapovjednog kadra bili su još zamjenik zapovjednika Ihor Mosiychuk (Young, 2022), koji je nakon negativnih komentara o Židovima, bio smijenjen. Zamjenik zapovjednika Vadym Troyan pridružio se postrojbi od samog osnutka. Zbog svojih

³ *Andriy Biletsky. How the war turned a political prisoner into the commander of the Azov battalion,* <https://nv.ua/publications/andrey-bileckiy-kak-voyna-prevratila-polituznika-v-komandira-batalona-azov-17031.html> (22. listopada 2014.)

zasluga u bitci za Mariupolj, odlikovan je „Redom Bohdan Khmelnytsky“ te proglašen počasnim građaninom grada. Od studenog 2014. godine imenovan je načelnikom policije Kijevske oblasti⁴ (Sokol, 2014). Maksym Zhorin, koji se danas nalazi među glavnim ljudima na čelu brigade „Azov“, u postrojbu je uključen od njenih prvih dana kao dragovoljac. Okušao se i u politici 2019. godine, a često je kritizirao predsjednike Ukrajine Porošenka i Zelenskog zbog njihovog navodnog ignoriranja ruske prijetnje (Gomza, 2022).

Pukovnija „Azov“ je 2023. godine preustrojena u brigadu. Zadnji zapovjednik pukovnije, a trenutni zapovjednik brigade je Denys Prokopenko. Prokopenko je poznat kao pripadnik navijačke skupine „Albatross“, nogometnog kluba Dynamo Kyiv, poznate po svojoj desnoj orijentaciji. U javnosti je postao poznatiji kao zapovjednik Azova, jednih od zadnjih branitelja čeličane „Azovstal“ u Mariupolju 2022. godine (Kozyupa, 2023).

4.4. INTEGRACIJA U UKRAJINSKE ORUŽANE SNAGE

Zbog svog poznatog desničarskog ekstremizma, većina javnosti nije imala povjerenje u bojnu Azov, a tako ni državna vlast. U jesen 2014. godine Azov je integriran u ukrajinsku Nacionalnu gardu (žandarmerija), pod zapovijedanjem Ministarstva unutarnjih poslova. Tadašnji predsjednik, Petro Porošenko, u bojnu je integrirao pripadnike sigurnosnih službi kako bi držali na oku ljude koji bi mogli postati potencijalna prijetnja za vlast (Davidzon, 2022). Od tada kao vojna formacija slijedi službenu liniju i zapovijedi. Konstantno su angažirani u ratu protiv istočnih separatista od kada su se prvi put borili (Gomza, 2022). U trenutku integracije, kao Pukovnija za specijalne namjene brojila je oko 800 pripadnika (Colborne, 2014: 35).

Bojna Azov preustrojena je u pukovniju, nakon što je dosegla oko tisuću ljudi. Kao specijalnoj pukovniji dodijeljeno im je više teškog naoružanja nego kod drugih gardijskih postrojbi. Konstantno su zainteresirani za obuku koju teže podići na NATO standarde, a u tome im pomažu brojni instruktori (Jedrysik, 2022).

Nakon što su integrirani u Nacionalnu gardu, osim pješćkih imali su i topničke jedinice, a počeli su stvarati i tenkovske snage. Osim što su financirani od Ministarstva unutarnjih poslova, vjeruje se da ih podupiru i ukrajinski bogati oligarsi. Prema riječima zapovjednika Biletskog, pripadnici postrojbe mjesečno zarađuju oko 6000 hrvnija (316 dolara), ali vjerojatnije da je to iznos od 10 000 hrvnija (Baczynska, 2015).

⁴ *Kiev regional police head accused of neo-Nazi ties*, <https://www.jpost.com/Diaspora/Kiev-regional-police-head-accused-of-neo-Nazi-ties-381559> (12. studeni 2014.)

4.5. OPERACIJE I BORBENA DJELOVANJA

Prvi oružani sukob u kojemu je Azov sudjelovao dogodio se već 1. ožujka 2014. godine, danas poznat kao bitka za ulicu Rymarskaya. Andriy Biletsky je u Kijevu na Maidanu uspio sakupiti grupu od 50 dobrovoljaca s namjerom da zauzmu bazu Oplot-a, ruske militantne grupe u Harkivu. Dolaskom u rodni grad, pridružilo mu se još oko 150 dobrovoljaca. U noći 1. ožujka uspjeli su zauzeti bazu borilačkog kluba „Oplot“, a prorусki čuvari su se razbježali bez otpora. Grupa Biletskyjevih dobrovoljaca došla je naoružana samo noževima i palicama. No, nekoliko sati kasnije, prorусki militanti su zapucali na zgradu gdje su se nalazili ukrajinski dobrovoljci. Popodne istog dana, u svim jugoistočnim regijama održani su prorусki skupovi, a počele su i prve glasine o osnivanju „Harkivske Narodne Republike“ (Butusov, 2017). Pripadnici tadašnjeg Azov -a morali su napustiti zauzeti bazu, jer još uvijek nisu došli do vatrenog oružja. Nakon što su prorусki separatisti, 13. ožujka brutalno razbili mirne prosvjete Ukrajinaca pod nazivom „Za ujedinjenu Ukrajinu“ u Donetsku, pripadnici Azov-a znali su da će se morati boriti i da se neće moći osloniti na policiju. Stoga su do tog dana uspjeli nabaviti ponešto vatrenog oružja za samoobranu (Ibid).

Ujutro 14. ožujka grupa dobrovoljaca saznala je da se toga dana sprema napad na njih. Preko nekoliko svojih ljudi koje su imali u proruskim redovima konstantno su dobivali informacije. Jedan od vođa Harkivskih proruskih separatista, Ignat Kromsky, izjavio je da će „navečer ići pucati na naciste na Rymarskayyi“ (Butusov, 2017). Toga dana u večernjim satima, pripadnici ruske motorističke grupe poznati kao „Noćni vukovi“ okružili su ulicu s automobilima i motociklima te otvorili vatru na jedno od vozila ukrajinskih branitelja. Nakon običnih uličnih tučnjava i borbe prsa o prsa, prorусki militanti su u noćnim satima započeli bacanjem molotovljevih koktela te su otvorili vatru iz vojnog naoružanja. Pripadnici dobrovoljačke grupe nisu imali dovoljno streljiva da ozbiljno uzvrate. No, nakon što su prorусki militanti imali prvu žrtvu i ranjene, počeli su se povlačiti. Policija je okružila zgradu, privela 30-ak ukrajinskih boraca. Nije imala namjeru dirati Ruse (Butusov, 2017). Biletsky je uspio kontaktirati Kijev te izvijestiti da Harkivska policija podržava prorусke militante. Zahvaljujući intervenciji Arsena Avakova, privedeni dobrovoljci pušteni su na slobodu. Rezultat ovog sukoba bio je da su dobrovoljci imali jednog lakše ranjenog, dok je prorусka strana imala dvojicu ubijenih te nekoliko ozbiljno ranjenih (Ibid).

Bila je to prva bitka u Rusko-ukrajinskom ratu. Po prvi puta Rusi su otvorili vatru na Ukrajince. Danas se u Ukrajini 14. ožujak slavi kao „Dan dobrovoljaca“ koji su ustali u obranu Ukrajine (Ministry of Reintegration of the Temporarily Occupied Territories of Ukraine, 2024.).

4.5.1. Bitka za Mariupolj (svibanj – lipanj 2014. godine)

Grad Mariupolj je grad na Azovskom moru poznat po svojoj važnosti zbog morske luke i čeličane Azovstal. Drugi je najveći grad u Donetskoj regiji, te se nalazi na glavnoj cesti između Krima i Rusije. Grad broji pola milijuna stanovnika. Toga proljeća 2014. godine Rusija je vodila politiku proglašavanja marionetskih „narodnih republika“ u ukrajinskim regijama, te održavanja „referenduma“ s ciljem stvaranja privida legalnosti i pokrića za vojnu invaziju. Proruski i protuvladini prosvjednici prvo su osvojili gradsku vijećnicu 18. ožujka. Sukobi u Mariupolju krenuli su 16. travnja kada su ruski separatisti pokušali osvojiti vojnu bazu naziva „No. 3057“, no Ukrajinci su uspjeli odbiti napad. Više uspjeha imali su u osvajanju gradske vijećnice Mariupolja, no i ona je nekoliko puta vraćena od strane ukrajinskih snaga. Naposljetku, vijećnica je osvojena od proruskih separatista 8. svibnja⁵ (BBC, 2014). Vodstvo sigurnosnih snaga Ukrajine, na čelu s novim načelnikom policijske postaje u Mariupolju, Valerii Andrushchuk, i gradonačelnikom Mariupolja, Yurii Khotlubei, 9. svibnja 2014. godine organiziralo je sastanak u policijskom središtu grada Mariupolja s ciljem pokretanja antiterorističke operacije. Ubrzo nakon početka sastanka, zgrada je bila okružena maskiranim ljudima koji su je pokušali zauzeti. Plan zauzimanja postaje bio je dobro isplaniran, jer se toga dana na ulicama slavila ceremonija Dana pobjede te svečani doček veterana Drugog svjetskog rata, na kojoj je angažirana većina pripadnika policije. Nekolicina policajaca koji su se nalazili u stanici uspjela je izdržati napad te pozvati pojačanje Nacionalne garde, ukrajinske vojske te jedinice Azov. No, postoje i navodi kako su neki pripadnici policije koji su proruski orijentirani, pomogli separatistima u zauzimanju policijske postaje (Blair, 2014). Ruski militanti koji su uspjeli ući u policijsko sjedište, preko svoje mreže proruskih provokatora, uspjeli su proširiti priču u gradu kako ukrajinski „kažnjivači“ uništavaju policijsku zgradu jer je policija stala na stranu naroda te neće pucati na prisutne na proslavi. Načelnik policije Andrushchuk bio je otet i mučen od strane separatista.

Građani Mariupolja i sudionici proslave kasnije su došli pred zgradu policije. Među njima bilo je proruskih provokatora koji su napadali ukrajinske snage, na što je ukrajinska vojska nekoliko puta morala pucati hitce upozorenja (Putiata, 2020).

Odmah po pozivu snaga koje su trebale zaštititi policijsku postaju, stiglo je i 10 pripadnika Azov-a. Prilikom ulaska u zgradu policije, zauzeli su prizemlje, potiskujući ruske separatiste

⁵ *Ukraine crisis: Pro-Russians seize back Mariupol city hall*, <https://www.bbc.com/news/world-europe-27305245> (07. svibnja 2014.)

na prvi kat zgrade. Nakon što su došli do središnjeg dijela zgrade, 4 pripadnika Azov-a razoružani su i uhićeni od strane Nacionalne garde i ukrajinske vojske, zbog loše koordinacije između sigurnosnih službi koje se nisu mogle identificirati signalima. Po smirivanju situacije, jedan od boraca Azov-a ranjen je u nogu. Sam protuudar ukrajinskih snaga rezultirao je s 20 poginulih separatista, dok su neki uspjeli pobjeći iz zgrade policije, a oni koji su zarobljeni, kasnije su pušteni na slobodu (Sengupta, 2014).

Ukrajinske snage su se nakon borbi povukle kako bi izbjegle daljnje pogoršanje situacije te izbjegle smrt i ozljeđivanje civilnog stanovništva. Vojska je zadržala nadzor nad kontrolnim točkama koje su okruživale grad⁶ (Kyiv Post, 2014). Toga dana, 9. svibnja, poginula su dva policajca, četiri vojnika, tri civila i četiri prorуска militanta (Putiata, 2020).

U Mariupolju je 11. svibnja održan referendum o samoupravi Donetske Narodne Republike. Čelnik separatističkog izbornog povjerenstva, Roman Lyagin izjavio je da se 89,07% birača izjasnilo za autonomiju DNR, a 10,19% bilo je protiv. Ukrajinska vlada u Kijevu izbore je proglasila nelegalnima (Robinson, Prentice, 2014).

U gradu je vladala anarhija, a Rinat Akhmetov, jedan od najbogatijih proruskih oligarha, vlasnik tvrtke „Metinvest“, angažirao je radnike čeličane da pomognu policiji uvesti red u gradu. Dogovor je postignut između direktora čeličana, lokalne policije i predstavnika samoproglashene DNR. Pobunjenici su istjerani iz zgrada koje su zauzeli te gradske vijećnice (Karmanau, 2014).

Dana 13. lipnja u jutarnjim satima, nastavile su se borbe za Mariupolj. Jedinice Nacionalne garde, bojne Azov i Dnipro-1 preuzele su grad i ključne zgrade koje su zauzeli pobunjenici. Petero separatista je ubijeno, dok je s ukrajinske strane bilo četvero ranjenih⁷ (BBC, 2014). U ovoj šestostanoj bitci ukrajinske snage uspostavile su kontrolu nad 121 km dionice granice s Rusijom, a ukrajinski predsjednik Petro Porošenko naložio je načelniku regionalne državne uprave Donjecka Serhiyu Taruti da privremeno premjesti glavni grad regije u Mariupolj (Miller, 2014). Borci Azova ostali su čuvati grad sve do kraja srpnja, zajedno s borcima postrojbi Donbas, Shakhtarsk i bojne Desni sektor. (Odintsova, 2022)

⁶ *Military were withdrawn from Mariupol to avoid further aggravation*, <https://archive.kyivpost.com/article/content/war-against-ukraine/military-were-withdrawn-from-mariupol-to-avoid-further-aggravation-347355.html> (12. svibnja 2014.)

⁷ *Ukraine crisis: Kiev forces win back Mariupol*, <https://www.bbc.com/news/world-europe-27829773> (13. lipnja 2014.)

4.5.2. Bitka u Šahtarskom Rajonu (16. srpnja – kolovoz 2014.)

Bitka u Šahtarskom rajonu, koji se nalazi između proruskog samoprogllašene Donjecke i Luhanske Narodne Republike, započela je 16. srpnja 2014. godine kada su oružane snage Ukrajine pokušale presjeći linije opskrbe ruskih separatista i, kasnije, doći do mjesta pada civilnog zrakoplova *Malaysia Airlines Flight 17*, oborenog 17. srpnja iznad istočne Ukrajine, projektilom zemlja-zrak od strane ruskih snaga. U padu zrakoplova poginulo je 298 osoba (Rankin, 2022). Borbe su se vodile oko gradova Marynivka, Dmytrivka, Stepanivka, Shakhtarsk, a kasnije se proširile na gradove Snizhne i Torez. Također, veliki broj pješачkog naoružanja nalazio se u skladištima kod grada Slovyanska (Kinstler, 2014).

Ukrajinske snage pokrenule su ofenzivu na Donjeck, pokušavajući se uvezati sa svojim snagama koje se nalaze južno od grada. Prema priopćenju stožera DNR, 70 oklopnih vozila podupiralo je napad bojne Azov iz smjera jugozapada u blizini naselja Pavlogradskoje (ITAR-TASS News Agency, 2014). U tom napadu, postrojbe Azov i Shakhtarsk bile su napadnute od strane terorista (Burko, 2014).

4.5.3. Bitka za Ilovaisk (7. kolovoz – 2. rujna 2014.)

Grad Ilovaisk nalazi se u Donjeckoj oblasti te je poznat kao glavno regionalno željezničko čvorište. Bitka za grad počela je 7. kolovoza 2014. kada su ukrajinska vojska i druge dobrovoljačke postrojbe krenule u niz pokušaja zauzimanja grada od proruskih pobunjenika povezanih s DNR i odredima ruske vojske, s namjerom da presijeku neprijateljsku liniju opskrbe između Donjecka i Luhanska.

Prvi pokušaj zauzimanja grada dogodio se 10. kolovoza kada su koordiniranim napadima postrojbe Azov, Donbas i Shakhtarsk iz različitih smjerova krenule prema gradu. Imale su potporu tri tenka T-64 i jednog borbenog vozila BMP, no oni su ubrzo onesposobljeni. Dobrovoljačke postrojbe uspjele su probiti prvu liniju obrane Rusa u predgrađu grada. No, dio pripadnika ruskih specijalnih postrojbi iz Glavne obavještajne uprave (GRU) uspjeli su se ubaciti između redova Azova i Donbasa te ih navesti da djeluju prijateljskom vatrom po sebi.

Zbog nedostatka uvođenja pojačanja, postrojbe su se morale povući (Cohen, 2016). Tri pripadnika Azova su poginula (Rachkevych, 2015).

Drugi pokušaj ukrajinskih snaga bio je u noći s 18. na 19. kolovoza, kada su uspjeli ući u grad i zauzeti zgradu gradske uprave bez žrtava. Iako je akcija trebala početi već dan ranije, postrojbe su započele napad bez postrojbi Azov i Shakhtarsk. Azov je kasnio sa ulaskom u borbu jer je

kolona koja je napustila Shyrokyne bila napadnuta raketama iz lansera „Grad“. Sljedećeg dana Azov je poslao tri pješaka i jedan izvidnički vod na istok grada (Rachkevych, 2015). Postrojbe Donbas, Azov i Shakhtarsk nastavile su sa akcijom čišćenja grada od neprijateljskih snajperista (Ukrinform, 2014). Nakon dana borbi, ukrajinske snage zauzele su polovicu grada. Od 20. do 23. kolovoza poginula su trojica boraca Azova.

Zbog prodiranja ruskih snaga prema gradu Novoazovsk, 45 km istočno od Mariupolja, Azov je premješten na te položaje jer je grad bio nebranjen (Rachkevych, 2015).

4.5.4. Bitka za Novoazovsk (25. – 28. kolovoz 2014.)

Novoazovsk je maleni lučni gradić u Donjeckoj oblasti koji se nalazi u blizini granice s Rusijom te je na glavnoj prometnici koja vodi prema Mariupolju. Bitka za Novoazovsk započela je kad su pobunjeničke snage DNR pokušale doći do obala Azovskog mora. Grad je napadnut topničkom vatrom iz sela Markyne. Pobunjeničke snage imale su podršku ruske vojske koja je prešla ukrajinsko-rusku granicu, što je ruska vlast negirala⁸ (BBC, 2014). Sukob se dogodio samo nekoliko sati nakon što su ukrajinski predsjednik Petro Porošenko i ruski predsjednik Vladimir Putin uspostavili dijalog prvi put od lipnja 2014. godine te pokušali pronaći rješenje za smirivanje sukoba⁹ (BBC, 2014). Bojna Azov i ostale ukrajinske snage potisnute su nadmoćnom vatrenom moći i oklopnim vozilima Donjeckih separatista i ruskih snaga. Po osvajanju grada Novoazovska, ruske snage počele su drugi napad na Mariupolj.

4.5.5. Druga bitka za Mariupolj (04. – 08. rujna 2014.)

Nakon osvajanja Novoazovska, prorusk separatističke snage zajedno sa ruskom vojskom krenule su prema Mariupolju, do kojeg su stigle 4. rujna 2014. godine. Unatoč negiranju ruskih čelnika da šalju vojsku preko granice, premijer samoproglašene DNR Alexander Zakharchenko priznao je da se 3000-4000 građana Rusije bori na njihovoj strani, kao dragovoljci¹⁰ (BBC, 2014).

Ukrajinske snage su se 4. rujna sukobile sa ruskim snagama u selu Bezimenne između sela Shirokino i Berdyanske. Dok su se borbe vodile još u okolnim selima oko Mariupolja, bojna

⁸ *Ukraine crisis: 'Column from Russia' crosses border*, <https://www.bbc.com/news/world-europe-28924945> (25. kolovoz 2014.)

⁹ *Ukraine crisis: Rebels push into port of Novoazovsk*, <https://www.bbc.com/news/world-europe-28951319> (27. kolovoz 2014.)

¹⁰ *Ukraine crisis: 'Thousands of Russians' fighting in east*, <https://www.bbc.com/news/world-europe-28963310> (28. kolovoz 2014.)

Azov započela je s obukom građana grada kako bi bili spremni na obranu. Dana 5. rujna potpisan je sporazum o prekidu vatre u Minsku (The Irish Times, 2014).

Bojna Azov sudjelovala je u većini borbi oko grada, a navodno je uspjela potisnuti neprijatelja 20 km od grada, kada su neprijateljske snage došle na udaljenost od 5 km tog četvrtka, 4. rujna. Zapovjednik Azova Biletsky o potpisivanju primirja izjavio je: „Kakvi razgovori o prekidu vatre mogu biti kada je neprijatelj na našoj zemlji?“ (MacAskill, Walker, 2014). Također je komentirao potpisivanje primirja kao pozitivno ukoliko je to taktički potez, no ukoliko je pokušaj postizanja dogovora sa separatistima oko ukrajinske zemlje, onda je to izdaja¹¹ (BBC, 2014).

Unatoč primirju, do kršenja sporazuma došlo je već sljedećih dana. Separatističke snage izvršile su 7. rujna topnički napad na kontrolne točke na rubovima grada Mariupolja. Bojna Azov uspjela je zarobiti neprijateljski tenk, dok je posada tenka uspjela pobjeći (Inforesist, 2014). Relativno primirje oko grada Mariupolja potrajalo je do kraja listopada, kada su trebali biti održani parlamentarni izbori u Ukrajini. (Aljazeera, 2014) Pobunjeničke snage započele su topničku vatru na selo Talakivka nedaleko Mariupolja¹² (Kyiv Post, 2014).

4.5.6. Sukob za Shyrokyne (10. veljače 2015. – 3. srpnja 2015.)

Selo Shyrokyne strateški je važno selo, udaljeno 11 km istočno od Mariupolja. Separatističke snage su unatoč primirju postignutom sporazumom iz Minska nastavile napadati ukrajinske položaje. Dana 24. siječnja 2015. godine iz sela Shyrokyne izvršili su raketni napad na Mariupolj, gdje je smrtno stradalo oko 30 civila. Moskva je tvrdila da je Kijev kriv za posljednje borbe jer je odbio povući svoje teško naoružanje sa prve crte bojišnice i pregovarati sa pobunjenicima (Charbonneau, Nichols, 2015).

Zbog dodatnog gomilanja naoružanja od strane DNR i ranjivosti Mariupolja, ukrajinska vlada odlučila je pokrenuti akciju kojom bi se separatističke snage otjeralo s područja s kojih su mogli gađati grad (Ibid). U protunapadnom djelovanju ukrajinske snage predvodila je pukovnija

¹¹ *Ukraine crisis: Ceasefire is 'largely holding'*, <https://www.bbc.com/news/world-europe-29095850> (6. rujna 2014.)

¹² *Mariupol authorities report shelling of Ukrainian positions near town*, <https://archive.kyivpost.com/article/content/war-against-ukraine/mariupol-authorities-report-shelling-of-ukrainian-positions-near-town-369942.html> (29. listopada 2014.)

Azov, koja je nakon stavljanja pod kontrolu sela Shyrokyne već prvog dana, krenula u vraćanje sela Sakhanka¹³ (Kyiv Post, 2015).

Napad pukovnije Azov također je imao za cilj osloboditi pritiska grad Debaltseve, 200 km sjeverno od Mariupolja. U ovoj ofanzivnoj akciji, postrojba je uspjela osvojiti Shyrokyne, Pavlovo i Kominternovo¹⁴ (BBC, 2015). Azov je pokušao osigurati selo Sakhanka, no u konačnici nije uspio. Selo Shyrokyne žestoko je raketirano 12. veljače 2015. godine u protunapadu snaga DNR, a Azov je imao mnogo ranjenih¹⁵ (Kyiv Post, 2015).

Novi sporazum za prekid vatre potpisan je 12. veljače 2015. godine, pod nazivom Minsk II, a trebao je stupiti na snagu 15. veljače u 00:00 sati (The Telegraph, 2015). Unatoč potpisanim sporazumima, proruske snage iskoristile su trenutak za reorganizaciju i pojačavanje položaja. Ponovno se javio strah da će uslijediti novi napad na Mariupolj. Azov je ostao u selu Shyrokyne, koje je narednih mjeseci napadano u nekoliko navrata. Većina sela se do 16. travnja našla u rukama separatista (Quinn, 2015).

Proruske snage 1. srpnja 2015. godine proglasile su Shyrokyne demilitariziranom zonom i povukle se iz sela. Samoprolašeni predsjednik Vrhovnog sovjeta DNR, Denis Pushilin, povlačenje je prokomentirao „kao čin dobre volje i demonstraciju miroljubivih namjera“ (TASS, 2015).

Ukrajinske snage, na čelu sa postrojbama Azov i Donbas, ostale su čuvati selo sve do 29. srpnja 2015. godine kada su povučene i zamijenjene postrojbom marinaca oružanih snaga Ukrajine. Njihovo povlačenje dovelo je do negodovanja i prosvjeda, kako samih boraca postrojbi Azov i Donbas, tako i stanovništva Mariupolja. Biletsky je pozvao vlasti da ne slušaju bespogovorno međunarodne institucije koje pozivaju na demilitarizaciju Shyrokyne te upozorio da „ako je Ukrajina spremna predati Shyrokyne, onda moramo biti spremni i na gubitak Mariupolja.“ (Quinn, Zhuk, 2015).

Azov je do kolovoza 2015. godine imao 40 poginulih pripadnika, a u nove sukobe nisu uključivani sve do veljače 2019. godine (Colborne, 2022: 35).

¹³ *Ukraine's Azov regiment claims to have launched offensive on Novoazovsk*, <https://archive.kyivpost.com/article/content/war-against-ukraine/ukraines-azov-regiment-claims-to-have-launched-offensive-on-novoazovsk-380117.html> (10. veljače 2015.)

¹⁴ *Ukraine conflict: Battles rage ahead of Minsk talks*, <https://www.bbc.com/news/world-europe-31357588> (10. veljače 2015.)

¹⁵ *Battle under way near Shyrokyne in Donetsk region, many wounded, government forces say*, <https://archive.kyivpost.com/article/content/war-against-ukraine/battle-under-way-near-shyrokyne-in-donetsk-region-many-wounded-government-forces-say-380652.html> (14. veljače 2015.)

4.6. MEĐUNARODNE KONTROVERZE I KRITIKE

Ono po čemu je Azov postao poznat i značajan te plijenio pažnju domaće i međunarodne javnosti, bila je njegova ideologija. U svom manifestu iz 2008. godine, pod naslovom „Patriot Ukrajine“, Biletsky je opisao misiju svog pokreta kao „ukrajinski rasni socijalni nacionalizam“ te zagovarao rasno pročišćivanje nacije i autoritarnu vladu. Navodi kako je velika misija Ukrajine u 21. stoljeću predvoditi bijele nacije u posljednjem križarskom ratu za njihov opstanak (Young, 2022).

Amblem kojeg postrojba koristi i nosi jest „*Wolfsangel*“ odnosno tzv. „vučja udica“, heraldički simbol koji se na području Njemačke, Nizozemske i istočne Francuske koristi još od 15. stoljeća. Simbol su koristile i postrojbe nacističke Njemačke, te se zbog toga često povezuje kao nacistički simbol. Pripadnici Azova tvrde da predstavlja prva slova pojma „ideja nacije“ (Hume, 2022). Naziv „*Black Corps*“ kako su se početno zvali, ima poveznicu sa časopisom „*Das Schwartze Korps*“ koji su službeno objavljivale postrojbe njemačkog SS-a (*Schutzstaffel*). No, osim prepoznatljivih nacističkih simbola koji su se znali pojavljivati, postrojba također ističe poveznicu i veliča Stepana Banderu, vođu „Organizacije ukrajinskih nacionalista“, koja je u razdoblju Drugog svjetskog rata, jedno vrijeme surađivala sa nacističkom Njemačkom (Gomza, 2022).

Svojom ideologijom, postrojba je privukla mnoge desničarske dobrovoljce, koji su došli braniti Ukrajinu. Bivši švedski neonacist i dobrovoljac Azov-a, Mikael Skilt, došao je u Ukrajinu 2014. godine te kaže da je bio inspiriran ulogom ukrajinskih ultranacionalista i desničarskih huliganskih skupina u ulozi koju su imali u prosvjedima na Majdanu. No, unatoč desničarskoj ideologiji, mnogi pripadnici tvrde da nisu rasisti. Ističu kako se u svojim redovima bore zajedno s osobama različitih nacionalnosti, vjera i rasa (Hume, 2022). Veliki broj pripadnika Azova čine Ukrajinci iz ruskog govornog područja. Kako se navodi u članku Vladislava Davidzona: „Oni u prosjeku bolje govore ruski nego ruski osvajači. Sama ova činjenica odbacuje očigledne laži Kremlja o tome da se Azov navodno bori protiv naroda ruskog govornog područja u istočnoj Ukrajini“ (Davidzon, 2022). Procjenjuje se da je 2015. godine u pukovnici bilo oko 50 Rusa, koji su došli boriti se za Ukrajinu, te na kraju i ostali u državi te dobili ukrajinsko državljanstvo (Colborne, 2022: 124). Jedan od njih je i 23-godišnji vojnik nadimka „Achtung“ koji je došao iz Moskve i odlučio se boriti protiv svoje vlade. U razgovoru ističe da se smatra ruskim nacionalistom, ali da „nije mogao stajati sa strane i gledati dok ruska sigurnosna služba dijeli bratske susjede“ (Lazaredes, 2015). Achtung se odmah po dolasku pridružio postrojbi Azov. Objavljuje fotografije i novosti sa fronte i o ulozi Azova u ratu. Ističe da ima simpatije

prema ukrajinskim neo-nacističkim grupama jer je i sam desničarski opredijeljen. Tvrdi da je samostalno odlučio napustiti Rusiju, a o izvještavanju medija u Rusiji kaže: „Ruski mediji stalno govore o rusofobiji u Ukrajini, pa Rusi idu u rat da bi se borili za svoju zemlju, a zapravo se bore samo za osobni interes Putina“ (Lazaredes, 2015).

Među stranim dragovoljcima iz država Europe, najviše ih dolazi iz skandinavskih i baltičkih zemalja te Italije i Francuske. Na svjetskoj razini, mnogi pripadnici došli su iz SAD-a. Također, bilo je i oko dvadesetak dragovoljaca iz Hrvatske. Najpoznatiji među njima je Denis Šeler, veteran Domovinskog rata u Hrvatskoj te bivši vođa navijačke skupine Bad Blue Boys, nogometnog kluba Dinama iz Zagreba, koja je također poznata po svojoj desnoj ideologiji. Šeler je u razgovoru sa Michaelom Colbornom istaknuo kako je otišao u rat za Ukrajinu, jer je vidio sličnosti rata između Hrvatske i Srbije (Colborne, 2022: 121). Francuz Gaston Besson, strani dragovoljac koji se za Hrvatsku borio u Domovinskom ratu, također se pridružio Azovu gdje je pomagao u regrutiranju novih pripadnika u postrojbu. O pripadnicima koji su se pokušali prijaviti u postrojbu kaže: „Ne primamo ovisnike i problematične, one lake na okidaču. Rat nije kako ubijati ljude, već kako preživjeti“ (Bašić-Palković, 2015).

Nakon potpisivanja drugog Minskog sporazuma u veljači 2015. godine, strane postrojbe i borci morali su napustiti teritorij Ukrajine, iako se to prvenstveno odnosilo na ruske državljane. Od tada je stranim dobrovoljcima mnogo teže pridružiti se ukrajinskim oružanim snagama ili pukovniju Azov (Colborne, 2022: 125).

Vlada SAD-a zabranila je ukrajinskoj vladi da vojna pomoć bude prosljeđena postrojbi Azov, dok FBI vjeruje da Azov obučava i radikalizira američke bijele supermaciste (Hume, 2022).

Azov je često prozivan i zbog svog antisemitizma, iako se u njegovim redovima bore i Židovi, te je postrojba bila financirana od strane uglednog ukrajinskog Židova Ihora Kolomoiskya. Financiranje je bilo privremeno prekinuto u kolovozu 2014. godine, nakon što je tadašnji zamjenik zapovjednika Azova, Ihor Mosiychuk, negativno govorio o Židovima. Azov je raskinuo veze sa Mosiychukom, te je financiranje nastavljeno (Young, 2022). Nakon integracije u Nacionalnu gardu, Azov se postepeno trebao odreći svog neonacističkog stava, a vlada je željela iskorijeniti strane borce i neonaciste (Ibid).

Dužnosnici UN-a za ljudska prava optužili su Azov za kršenje međunarodnih humanitarnih zakona. Prema izvješću visokog povjerenika UN-a, Azov se optužuje za ratne zločine, pljačku, nezakonita pritvaranja i mučenje (Jedrysik, 2022). SAD i Kanada izjavile su da njihove snage neće obučavati borce Azova zbog povezanosti sa neonacizmom. Neki američki zakonodavci

nastavili su zahtijevati da se Azov proglasi stranom terorističkom organizacijom. Društvena mreža Facebook također je na svojim platformama zabranila rad stranice te Azov označila kao „opasnu organizaciju“. Ali nakon što je Rusija izvršila invaziju na Ukrajinu 24. veljače 2022. godine, Facebook je poništio svoju zabranu, rekavši da će napraviti „malu iznimku za hvaljenje pukovnije Azov, striktno u kontekstu obrane Ukrajine ili u njihovoj ulozi kao dijela ukrajinske nacionalne garde“ (Raghavan i dr., 2022).

Postrojba poput Azova, dobro je došla ruskoj propagandi, koja cijelo vrijeme tvrdi da se bori protiv nacističke vlasti u Ukrajini i štiti rusko stanovništvo od progona kakvi su se dogodili u Drugom svjetskom ratu. Kao što kaže Rękawek, koji je istraživao Azov: „Da nije postojao Azov, Rusija bi ga izmislila“¹⁶ (Hume, 2022).

Invazija koju je Putin pokrenuo na Ukrajinu u veljači 2022. godine, također kao jedan od ciljeva navodi „denacifikaciju“ Ukrajine, te bez sumnje možemo reći da se ta denacifikacija odnosi i na postrojbu Azov. S druge strane, u Rusiji postoji puno veći broj ekstremne desnice, koja otvoreno veliča nacistički režim, a privatne vojne kompanije poput grupe „Wagner“, uključene su u rat u Ukrajini s podrškom Putina (Ritzmann, 2023). Gomza ističe: „Znanstvena zajednica trebala bi biti svjesna da bi neproporcionalna pažnja fenomenima njihovog uskog profesionalnog interesa mogla biti uvelike zloupotrijebljena i namjerno pogrešno predstavljena u doba ratovanja na društvenim mrežama“ (Gomza, 2022).

Bez obzira na sve, možemo vidjeti da Azov ima podršku ukrajinskog naroda. Kako Ritzmann kaže: „...kada je vaša zemlja pod napadom stranih osvajača, razumljivo je da se Ukrajinci neće fokusirati na političke stavove svojih branitelja, već na to tko se može i hoće boriti protiv osvajača“ (Ritzmann, 2023). Nakon obrane Mariupolja 2014. godine, i sam predsjednik Ukrajine Petro Porošenko za Azov je naglasio da su to njihovi najbolji borci (Raghavan, 2022). Prema jednoj anketi provedenoj u ljeto 2021. godine, narod se izjasnio da po pitanju povjerenja u institucije, vjeruje najviše oružanim snagama, dok su najmanje povjerenja dobili sudovi, parlament i vlada (Colborne, 2022: 113). Stanovništvo u Ukrajini nikada nije optužilo Azov za pljačku i nasilje, a unatoč svojoj nacionalističkoj reputaciji i retorici, nikad se nije prijetilo aktualnoj vlasti oružanom pobunom. Štoviše, Biletsky je stalno naglašavao da će, dok je vojnik, izvršavati zapovijedi zapovjednika, čak i ako se ne slaže s njima (Bereza, 2014).

¹⁶ *How a Far-Right Battalion Became a Part of Ukraine's National Guard*, <https://www.vice.com/en/article/3ab7dw/azov-battalion-ukraine-far-right> (16. veljače 2022.)

Svoj utjecaj pokušali su iskoristiti i u školstvu, s tzv. „nacionalno-patriotskim“ obrazovanjem koje je postepeno s vremenom i usvojeno, te se 2021. godine kroz Ministarstvo mladih i sporta, počelo sa izradom planova i programa. Glavna svrha programa je, prema Ministarstvu obrazovanja i znanosti, da izgrade ispravne stavove mladih „prema narodu Ukrajine, domovini, državi i naciji“. Grupe povezane sa Azovom, uključujući Korpus mladih, dobile su oko 30 000 dolara od ukrajinske vlade 2019. za projekte nacionalno-patriotskog obrazovanja, dok je 2021. godine Azovov Korpus mladih dobio 13 000 dolara. (Colborne, 2022: 116).

4.7. POKRET AZOV I NACIONALNI KORPUS

Pripadnici budućeg pokreta počeli su se aktivno baviti djelovanjem već za vrijeme euromajdanskih prosvjeda. Mnogi od njih, a velik dio su činili pripadnici navijačkih skupina, sudjelovali su 1. prosinca 2013. u napadu na postrojbe proruski orijentirane policije „Berkut“ koje su već danima napadale ukrajinske građane u Kijevu. Jedan liberalni aktivista, za pripadnike Patrioti Ukrajine kaže: „Radikali su, ali bez njih se ne bismo snašli, to je sigurno. Jer smo bili previše liberalni. Shvaćali su do čega bi to moglo dovesti, predviđali su agresiju policije. Razumjeli su sve te stvari i bili su spremni na to. Mi nismo. Znali su organizirati šatorski kamp, kako ložiti vatru u bačvama... kako je braniti, kako postaviti straže i tako dalje“ (Colborne, 2022: 30).

Nakon što je pukovnija Azov povučena sa fronta, Andriy Biletsky iznio je plan o stvaranju masovnog pokreta mladih, predvođenog veteranima pukovnije. Taj pokret, trebao je obuhvaćati kampove za mlade, sportske klubove, knjižnice i druge sadržaje. Prema njegovim riječima, želio je ujediniti svjesne, aktivne ljude, dobrovoljce i poduzetnike za stvaranje nove Ukrajine. „Sada nije Ukrajina za kakvu smo žrtvovali svoje živote“ (Unian, 2016). Prvi širi društveni pokret koji je za zadaću imao organizirati „marševe“ i prosvjede bio je Civilni korpus Azov-a (*Azov Civil Corps*) osnovan 2015. godine. Taj pokret će se proširiti u listopadu 2016. godine i vodit će Nacionalnom korpusu (*National Corps*), političkoj stranci koja je imala blaže političke stavove od prethodnih stranaka u kojima su pripadnici sudjelovali. Kvazi paramilitarna ulična patrola, Nacionalna milicija (*National Militia*), osnovana je 2017. godine, a 2020. godine prerasti će u Centuriu. (Colborne, 2022: 35.) Nadalje su uslijedile i organizacije poput Korpusa mladih (*Youth Corps*), Sportskog korpusa (*Sports Corps*) i Veteranskog bratstva (*Veterans Brotherhood*). Sve te grupe imale su povezanost s Azovom i njegovu promociju. (Ibid: 61).

Dok se pukovnija Azov kao vojno krilo Ministarstva unutarnjih poslova na bojištu pokazala vrlo uspješnom, stranka Nacionalni korpus nije polučila toliko dobre rezultate. Osnivački kongres stranke održan 14. listopada 2016., simbolički, na datum utemeljenja UPA-e. Za čelnika stranke izabran je Biletsky, dok je Nazariy Kravchenko, veteran pukovnije Azov i pripadnik ukrajinske navijačke subkulture, postao prvi zamjenik predsjednika stranke (Colborne, 2022: 63-64). Za predsjedničke izbore 2019. godine stranka je nominirala Biletskog. No, rezultati anketa prikazali su ga tek na 20-om mjestu, nakon čega se odlučio povući iz utrke. Nekoliko mjeseci kasnije na parlamentarnim izborima, koalicija Nacionalnog korpusa i drugih ekstremno desničarskih stranaka i organizacija mogla je skupiti jedva 2% glasova, dok im je za ulazak u parlament trebalo 5%. Na lokalnim izborima u listopadu 2020. godine, Nacionalni korpus uspio je diljem zemlje dobiti tek dvadesetak zastupnika (Ibid: 64). Bez obzira na to, Ministarstvo vanjskih poslova SAD-a, 2019. godine nazvalo je stranku „nacionalističkom skupinom mržnje“ (Ibid).

Kako u svom članku navodi Gomza, u svom društvenom angažmanu, Azov je protiv LGBT zajednice. Glasnogovornik Azova je izjavio da se neće protiviti proslavi „Pridea“ 2017. godine, ali su održavanje proslave osudili na službenoj web stranici. Aktivisti Azova napali su 2021. godine novinara za kojeg vjeruju da je predstavljao LGBT pokret. Diljem Ukrajine, 2018. i 2019. godine, počinili su nekoliko napada na pripadnike romske manjine. Protiv nekih odluka vlade, koje su pripadnici smatrali da su proruske, u znak prosvjeda pripadnici Azova sukobili su se s policijom u Lavovu i Kijevu (Gomza, 2022).

4.8. AZOV I INVAZIJA RUSIJE 2022. GODINE

Azov je od 2019. godine ponovno uključen u borbena djelovanja, a većinom je obučavao nove pripadnike. Putin je invaziju na Ukrajinu u veljači 2022. godine, nakon što ju je svjetska javnost oštro osudila, pokušao opravdati tvrdeći da je jedan od ciljeva tzv. 'denacifikacija Ukrajine', što se zasigurno odnosilo na postrojbe poput Azova. U svojim govorima, proruska strana i Rusi, često su pristaše desne struje nazivali i „banderistima“, referirajući se na podršku Ukrajinaca Stepanu Banderi. Sve to bilo je u cilju osporavanja legitimiteta Azova, ali i samog naroda Ukrajine koji je podržavao svoje borbe, i vlast koja se odlučno oduprijela ruskoj agresiji (Smart, 2022).

Pukovnija Azov ponovno se našla u obrani Ukrajine, a značajnije bitke u kojima je sudjelovala 2022. godine bile su bitka za Mariupolj, Kijev i njegova okolica, Harkivska i Hersonska oblast,

oslobađanje Zaporizja i Donjecke oblasti. U bitci za Mariupolj ostat će zapamćeni kao postrojba koja je među zadnjima ostala braniti civile i čeličanu 'Azovstal'. Supruge boraca Azova išle su u Vatikan tražiti pomoć pape Franje za humanitarnu pomoć (Davidzon, 2022). Veliku podršku dobili su i u navijačkom svijetu, posebno od prijateljske grupe Bad Blue Boys Dinama Zagreba, koji su na tribini na utakmicama podigli poruke „Free Azov“ i „Save Mariupol“ (Redžić, 2023). Pukovnija je preustrojena 2023. godine u brigadu, i dalje pod zapovijedanjem Nacionalne garde Ukrajine te se nastavila boriti za slobodu Ukrajine (Mazurenko, 2023).

5. ZAKLJUČAK

Na primjeru bojne, odnosno današnje brigade Azov, možemo uočiti kako oružani nedržavni akteri mogu evoluirati u važne subjekte unutar međunarodnih odnosa. Početno uspostavljena kao paravojna jedinica, bojna je s vremenom stekla značajnu ulogu, ne samo na vojnom, već i na društvenom i političkom planu, što ju je uzdiglo na razinu relevantnog aktera unutar međunarodne sfere. Ovaj primjer pokazuje kako akteri koji nisu vezani isključivo za državne strukture mogu djelovati na međunarodnoj sceni, oblikujući odnose između država, ali i unutar šireg društvenog konteksta.

Teorijski okvir koji podržava subjektivitet takvih nedržavnih aktera najbliži je konstruktivizmu i liberalizmu u međunarodnim odnosima. Iako oba pristupa i dalje zadržavaju državu kao ključni entitet u međunarodnim odnosima, prepoznaju i druge aktere i faktore, koji mogu značajno utjecati na političke i društvene događaje. Konstruktivizam, primjerice, naglašava važnost ideja, identiteta i društvenih konstrukcija u oblikovanju ponašanja aktera, dok liberalizam stavlja poseban naglasak na međuzavisnost, međunarodne institucije i nevladine organizacije, koji također utječu na globalne procese.

U tom kontekstu, Azov ne predstavlja samo vojnu postrojbu, već i društveni fenomen koji reflektira složenost današnjeg svijeta, gdje nedržavni akteri sve više ulaze u sferu politike i međunarodnih odnosa, konkurirajući tradicionalnim državnim subjektima. Kroz prizmu konstruktivizma i liberalizma, moguće je razumjeti kako i zašto takvi akteri dobivaju na značaju, osobito u vremenima političke nestabilnosti ili sukoba.

Uloga Azova u međunarodnim odnosima značajna je zbog specifične percepcije koju izaziva, posebno među ruskim vlastima, koje su ih otvoreno kritizirale i označile kao neprijatelje. S druge strane, jedinica je privukla pažnju određenih desničarskih skupina diljem svijeta, postajući svojevrsna platforma za umrežavanje i okupljanje istomišljenika.

Formiranje bojne Azov prvenstveno je bilo motivirano željom za oslobađanjem Ukrajine, ne samo od strane vanjskih prijetnji, već i od naslijeđa prošlih komunističkih vremena. Od 1991. do 2014. godine, mnogi su smatrali da su bivši komunistički kadrovi nastavili dominirati ukrajinskom politikom. Brigada Azov pojavila se kao sila koja se odlučno suprotstavila tom utjecaju, privukavši podršku građana koji su težili promjenama. Iako su s vremenom uspjeli djelomično ući u državne strukture, njihov put prema potpunoj političkoj integraciji bio je izazovan.

Bojna se istaknula svojim djelovanjem na vojnom polju, no njezina šira politička prisutnost često je bila otežana. Optužbe za povezanost s ekstremnim ideologijama, uključujući i navode o nacizmu, stvorile su snažan otpor prema većem političkom angažmanu jedinice. Ovaj iracionalni strah od povratka totalitarnih režima, potaknut propagandom i povijesnim konotacijama, onemogućio je Azovu da postigne širi politički utjecaj, unatoč podršci određenih segmenata društva.

6. LITERATURA:

Barić, S., Barić, R. (2011.), *Asimetrično ratovanje i vojne doktrine*, Veleučilište Velika Gorica i Centar za međunarodne i sigurnosne studije Fakulteta političkih znanosti, Zagreb

Brzica, N. (2022.), *Suvremeno ratovanje: asimetrični i hibridni rat u teoriji i praksi*, Despot Infinitus, Zagreb

Burda, S. (2022.), *Povijest Ukrajine: povijest ukrajinskog naroda od pretpovijesti do 2022. godine*, Alfa, Zagreb

Colborne, M. (2022.), *From the Fires of War: Ukraine's Azov Movement and the Global Far Right*, ibidem, Stuttgart

Felštinski, J., Stančev, M. (2022.), *Treći svjetski rat? Bitka za Ukrajinu*, Stilus knjiga, Zagreb

Lamza Posavec, V. (2011), *Kvantitativne metode istraživanja: anketa i analiza sadržaja*, Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb

Luša, Đ. (2011.), *Posthladnoratovsko širenje NATO-a u suvremenim teorijama međunarodnih odnosa*, Doktorska disertacija, Fakultet političkih znanosti, Zagreb

ČLANCI:

Ataman, M. (2023.), *The Impact of Non-State Actors on World Politics: A Challenge to Nation-States*, Alternatives: Turkish Journal of International Relations, Volume 2, No. 1, fall 2023.

Mankoff, J. (2022.), *Russia's War in Ukraine: Identity, History, and Conflict*, Center for Strategic & International Studies, April 2022.

Laksmana, E. (2012.), *Realism and Non-State Actors Revisited*, E-International Relations, Syracuse University, December 2012.

<https://www.e-ir.info/2013/01/22/realism-and-non-state-actors-revisited/>

Pristupljeno:

25.08.2024.

Valensi, C. (2015.), *Non-State Actors: A Theoretical Limitation in a Changing Middle East*, Military and Strategic Affairs, Volume 7, No. 1, March 2015

Velandia Hernández, C. (2021.), *State centrism in International Relations. Strengths and limitations and possible alternatives*, Northern Illinois University

INTERNET IZVORI:

Aljazeera, *Ukraine rebels end ceasefire before polls*, <https://www.aljazeera.com/news/2014/10/23/ukraine-rebels-end-ceasefire-before-polls>

Pristupljeno: 04.08.2024.

Baczynska, G., *Ultra-nationalist Ukrainian battalion gears up for more fighting*, <https://web.archive.org/web/20160124064419/https://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-azov-idUSKBN0ML0XJ20150325>

Pristupljeno: 16.07.2024.

Bašić-Palković, D., *Gaston Besson: U AZOV ne primamo fanatike, narkomane, alkoholičare lake na okidaču, internet ratnike, fašiste, nabrijane klince željne krvi*, Novi list, <https://www.novolist.hr/novosti/svijet/gaston-besson-u-azov-ne-primamo-fanatike-narkomane-alkoholicare-lake-na-okidacu-internet-ratnike-fasiste-nabrijane-klince-zeljne-krvi/>

Pristupljeno: 09.08.2024.

BBC, *Ukraine conflict: Battles rage ahead of Minsk talks*, <https://www.bbc.com/news/world-europe-31357588>

Pristupljeno: 05.08.2024.

BBC, *Ukraine crisis: Ceasefire is 'largely holding'*, <https://www.bbc.com/news/world-europe-29095850>

Pristupljeno: 04.08.2024.

BBC, *Ukraine crisis: 'Column from Russia' crosses border*, <https://www.bbc.com/news/world-europe-28924945>

Pristupljeno: 27.07.2024.

BBC, *Ukraine crisis: Kiev forces win back Mariupol*, <https://www.bbc.com/news/world-europe-27829773>

Pristupljeno: 19.07.2024.

BBC, *Ukraine crisis: Rebels push into port of Novoazovsk*, <https://www.bbc.com/news/world-europe-28951319>

Pristupljeno: 02.08.2024.

BBC, *Ukraine crisis: 'Thousands of Russians' fighting in east*, <https://www.bbc.com/news/world-europe-28963310>

Pristupljeno: 03.08.2024.

BBC, *Who are the Azov battalion defending Mariupol?*, <https://www.bbc.com/news/live/world-europe-60774819/page/7>

Pristupljeno: 14.07.2024.

Bereza, A., *Andriy Biletsky. How the war turned a political prisoner into the commander of the Azov battalion*, <https://nv.ua/publications/andrey-bileckiy-kak-voyna-prevratila-polituznika-v-komandira-batalona-azov-17031.html>

Pristupljeno: 16.07.2024.

Blair, D., *Ukraine crisis: 'over 20 killed' in Mariupol as Putin marks victory in Crimea*, <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/ukraine/10819874/Ukraine-crisis-over-20-killed-in-Mariupol-as-Putin-marks-victory-in-Crimea.html> Pristupljeno: 18.07.2024.

Burko, R., *Anti-Terrorist operation: Summary for August 5, 2014*, Euromaidan Press, <https://euromaidanpress.com/2014/08/06/anti-terrorist-operation-summary-for-august-5-2014/> Pristupljeno: 19.07.2024.

Butusov, Y., *March 14, 2014 - Kharkov volunteers repelled an attack by Russian terrorist Arsen Pavlov on Rymarskaya Street*, https://censor.net/ru/resonance/431983/14_marta_2014_goda_dobrovoltsy_harkova_otrazili_a_taku_rossiyiskogo_terrorista_arsena_pavlova_na_ulitse Pristupljeno: 17.07.2024.

Charbonneau, L., Nichols, M., *UN: Rocket Attacks By Russian-Backed Rebels On The Ukrainian City Mariupol Were A War Crime*, <https://www.businessinsider.com/un-rebel-attack-on-mariupol-a-war-crime-2015-1> Pristupljeno: 05.08.2024.

Cohen, M., *Ukraine's Battle at Ilovaisk, August 2014: The Tyranny of Means*, <https://www.armyupress.army.mil/Journals/Military-Review/Online-Exclusive/2016-Online-Exclusive-Articles/Ukraines-Battle-at-Ilovaisk/> Pristupljeno: 22.07.2024.

Davidzon, V., *The Defenders of Mariupol*, <https://www.tabletmag.com/sections/news/articles/defenders-of-mariupol-azov> Pristupljeno: 16.07.2024.

Gomza, I., *Too Much Ado About Ukrainian Nationalists: the Azov Movement and the War in Ukraine*, <https://krytyka.com/en/articles/too-much-ado-about-ukrainian-nationalists-the-azov-movement-and-the-war-in-ukraine> Pristupljeno: 13.07.2024.

Hume, T., *How a Far-Right Battalion Became a Part of Ukraine's National Guard*, <https://www.vice.com/en/article/3ab7dw/azov-battalion-ukraine-far-right> Pristupljeno: 16.07.2024.

Inforesist, *The ATO Forces captured a Russian tank near Mariupol*, <https://web.archive.org/web/20140908021652/http://en.inforesist.org/the-ato-forces-captured-a-russian-tank-near-mariupol-video/> Pristupljeno: 04.08.2024.

ITAR-TASS News Agency, *Ukrainian army intensifies offensive on Donetsk*, <https://web.archive.org/web/20140812223736/http://en.itar-tass.com/world/743106>

Pristupljeno: 19.07.2024.

Jedrysik, M., *The Azov Regiment: Neo-Nazis, Football Hooligans or Defenders of Ukraine?*, <https://oko.press/the-azov-regiment-neo-nazis-football-hooligans-or-defenders-of-ukraine>

Pristupljeno: 16.07.2024.

Karmanau, Y., *Steelworkers Take Back East Ukraine City In Huge Power Shift*, Associated Press, <https://www.businessinsider.com/a-key-group-of-ukraine-workers-pushed-rebels-away-in-the-east-2014-5?IR=T> Pristupljeno: 19.07.2024.

Kinstler, L., *Why is Ukraine's Army So Appallingly Bad?* <https://newrepublic.com/article/117710/ukraines-army-small-sovietized-underfunded-and-poorly-trained> Pristupljeno: 13.07.2024.

Kozyupa, I., *"He traveled all over Ukraine for Dynamo." The hero of "Azovstal" Radis is an ultras and a big fan of sports*, Tribuna.com, <https://ua.tribuna.com/tribuna/blogs/nicefootball/3055312/#supertop> Pristupljeno: 05.08.2024.

Kyiv Post, *Battle under way near Shyrokyne in Donetsk region, many wounded, government forces say*, <https://archive.kyivpost.com/article/content/war-against-ukraine/battle-under-way-near-shyrokyne-in-donetsk-region-many-wounded-government-forces-say-380652.html>

Pristupljeno: 05.08.2024.

Kyiv Post, *Kyiv reports army counter-offensive near Mariupol*, <https://archive.kyivpost.com/article/content/war-against-ukraine/kyiv-reports-army-counter-offensive-near-mariupol-380164.html> Pristupljeno: 05.08.2024.

Kyiv Post, *Mariupol authorities report shelling of Ukrainian positions near town*, <https://archive.kyivpost.com/article/content/war-against-ukraine/mariupol-authorities-report-shelling-of-ukrainian-positions-near-town-369942.html> Pristupljeno: 04.08.2024.

Kyiv Post, *Military were withdrawn from Mariupol to avoid further aggravation*, <https://archive.kyivpost.com/article/content/war-against-ukraine/military-were-withdrawn-from-mariupol-to-avoid-further-aggravation-347355.html> Pristupljeno: 18.07.2024.

Kyiv Post, *Ukraine's Azov regiment claims to have launched offensive on Novoazovsk*, <https://archive.kyivpost.com/article/content/war-against-ukraine/ukraines-azov-regiment-claims-to-have-launched-offensive-on-novoazovsk-380117.html> Pristupljeno: 05.08.2024.

Lazaredes, Nicholas, *Ukraine crisis: Inside the Mariupol base of the controversial Azov battalion*, ABC News, <https://www.abc.net.au/news/2015-03-13/inside-the-mariupol-base-of-ukraines-azov-battalion/6306242> Pristupljeno: 09.08.2024.

MacAskill, E., Walker, S., *Heavy shelling in Ukrainian port of Mariupol hours before agreed ceasefire*, The Guardian, <https://www.theguardian.com/world/2014/sep/05/ukraine-heavy-shelling-hours-before-ceasefire-russia> Pristupljeno 04.08.2024.

Mazurenko, A., *Azov regiment expands to brigade within National Guard of Ukraine*, Ukrainska Pravda, <https://www.pravda.com.ua/eng/news/2023/02/9/7388707/> Pristupljeno 10.08.2024.

Miller, C., *Ukrainian Forces Seize Crucial Port City From Pro-Russia Separatists*, Mashable, <https://mashable.com/archive/ukraine-seize-port-city-russia-separatists> Pristupljeno: 19.07.2024.

Ministry of Reintegration of the Temporarily Occupied Territories of Ukraine, *The Ukrainian Volunteer Day*, <https://minre.gov.ua/en/2024/03/14/the-ukrainian-volunteer-day/> Pristupljeno: 17.07.2024.

Odintsova, A., *Eight years of the Azov battalion. The main facts about the heroic defenders of Mariupol*, New Voice Ukraine, <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/azovu-visim-rokiv-golovne-pro-zahisnikiv-mariupolya-novini-ukrajini-50239716.html> Pristupljeno: 19.07.2024.

Pervan, M. 2019. *Studija slučaja, oblik kvantitativnog istraživanja*. <https://epale.ec.europa.eu/hr/blog/studija-slucaja-oblik-kvalitativnog-istrazivanja-goran-lapat>. Pristupnjeno 16.06.2024.

Putiata, D., Karbivnychiy Andrii, Rudyka Vasyl, *What Happened in Mariupol on May 9th, 2014*, Militarnyi, <https://mil.in.ua/en/articles/what-happened-in-mariupol-on-may-9th-2014/> Pristupljeno: 18.07.2024.

Quinn, A., *War Heats Up Near Mariupol*, Kyiv Post, <https://archive.kyivpost.com/kyiv-post-plus/war-heats-up-near-mariupol-386406.html> Pristupljeno: 05.08.2024.

Quinn, A., Zhuk, A., *Pullout from Shyrokyne angers soldiers, stokes fear in Mariupol*, Kyiv Post +,

<https://web.archive.org/web/20150729162331/https://www.kyivpost.com/content/kyiv-post-plus/pullout-from-shyrokyne-angers-soldiers-stokes-fear-in-mariupol-394453.html>

Pristupljeno: 05.08.2024.

Rachkevych, M., *Turning Point*, Kyiv Post <https://archive.kyivpost.com/kyiv-post-plus/turning-point-396222.html> Pristupljeno: 18.07.2024.

Rainsford, S., *Ukraine crisis: Pro-Russians seize back Mariupol city hall*, BBC, <https://www.bbc.com/news/world-europe-27305245> Pristupljeno: 18.07.2024.

Rankin, J., *Three men found guilty of murdering 298 people in shooting down of MH17*, The Guardian, <https://www.theguardian.com/world/2022/nov/17/three-men-found-guilty-of-murdering-298-people-in-flight-mh17-bombing> Pristupljeno: 19.07.2024.

Redžić, D., *Ratna podrška Azovu na tribini i hrpa žestokih poruka Torcida i Boysa: Uhićeno 12 navijača*, Večernji list, <https://www.vecernji.hr/sport/privedeno-deset-torcidas-a-i-dva-boysa-baklje-letjele-u-teren-ratna-podrska-azovu-na-tribini-1660054> Pristupljeno: 10.08.2024.

Ritzmann, A., *The myth that far-right zealots run Ukraine is Russian propaganda*, Euronews, <https://www.euronews.com/2023/06/20/the-myth-far-right-zealots-run-ukraine-is-russian-propaganda> Pristupljeno: 21.07.2024.

Robinson, M., Prentice, A., *Rebels declare victory in east Ukraine vote on self-rule*, Reuters, <https://web.archive.org/web/20141117150354/http://uk.reuters.com/article/2014/05/11/uk-ukraine-crisis-idUKKBN0DR04H20140511> Pristupljeno: 19.07.2024.

Raghavan, S., Morris, L., Parker, C., Stern L., D., *Right-wing Azov Battalion emerges as a controversial defender of Ukraine*, The Washington Post <https://www.washingtonpost.com/world/2022/04/06/ukraine-military-right-wing-militias/#selection-1893.0-1893.262> Pristupljeno: 14.07.2024.

Sengupta, K., *Ukraine crisis: Bloody assault in Mariupol in south-east dashes hopes of avoiding civil war*, Independent, <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/ukraine-crisis-bloody-assault-in-mariupol-dashes-hopes-of-avoiding-civil-war-9347972.html>

Pristupljeno: 18.07.2024.

Smart, C., *How the Russian Media Spread False Claims About Ukrainian Nazis*, The New York Times, <https://www.nytimes.com/interactive/2022/07/02/world/europe/ukraine-nazis-russia-media.html> Pristupljeno: 10.08.2024.

Sodol, P., *Ukrainian Insurgent Army*, Encyclopedia of Ukraine, <https://www.encyclopediaofukraine.com/display.asp?page=4&ffpath=pages%5CU%5CK%5CUkrainianInsurgentArmy.htm#linksaddress> Pristupljeno: 16.07.2024.

Sokol, S., *Kiev regional police head accused of neo-Nazi ties*, The Jerusalem Post, <https://www.jpost.com/Diaspora/Kiev-regional-police-head-accused-of-neo-Nazi-ties-381559> Pristupljeno: 05.08.2024.

TASS, *Donetsk militia withdrawn from Shirokino*, <https://tass.com/world/805460> Pristupljeno: 05.08.2024.

The Irish Times, *Ukraine fighting subsides after ceasefire agreement*, <https://www.irishtimes.com/news/world/europe/ukraine-fighting-subsides-after-ceasefire-agreement-1.1918977> Pristupljeno: 04.08.2024.

The Telegraph, *Minsk agreement on Ukraine crisis: text in full*, <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/ukraine/11408266/Minsk-agreement-on-Ukraine-crisis-text-in-full.html> Pristupljeno: 05.08.2024.

Tucker, M., *Azov Battalion spearheads Ukrainian counter-offensive*, Kyiv Post +, <https://archive.kyivpost.com/article/content/kyiv-post-plus/azov-battalion-spearheads-ukrainian-counter-offensive-380136.html> Pristupljeno: 05.08.2024.

Unian, *Azov regiment announces creation of own party*, <https://www.unian.info/politics/1526119-azov-regiment-announces-creation-of-own-party.html> Pristupljeno: 14.07.2024.

Ukrinform, *Government forces clearing Ilovaisk of snipers*, <https://www.ukrinform.net/rubric-other-news/1697921-government-forces-clearing-ilovaisk-of-snipers-325474.html> Pristupljeno: 22.07.2024.

Young, C., *Heroes of Mariupol or Neo-Nazi Menace?*, The Bulwark, <https://www.thebulwark.com/p/heroes-of-mariupol-or-neo-nazi-menace> pristupljeno: 21.07.2024.

Sažetak

Ovaj rad analizira ulogu nedržavnih oružanih aktera u međunarodnim odnosima, s fokusom na ukrajinsku brigadu Azov i njen doprinos tijekom sukoba u Ukrajini od 2014. do 2022. godine. Korištenjem teorijskog okvira realizma, liberalizma i konstruktivizma, istraživanje ispituje ulogu nedržavnih aktera poput Azova u vojno-političkom kontekstu. Brigada Azov, prvotno osnovana kao bojna, evoluirala je iz paravojne jedinice u važan subjekt međunarodnih odnosa, postavši poznata zbog svoje desničarske ideologije i međunarodnih kontroverzi. Unatoč tome, brigada je stekla povjerenje u Ukrajini zbog svojih vojnih postignuća i otpora ruskoj agresiji. Rad istražuje strukturu brigade, lanac zapovijedanja, međunarodne veze i reakcije na djelovanje Azova, uz poseban naglasak na percepciju međunarodne zajednice i odgovore na ključna istraživačka pitanja o ulozi nedržavnih aktera u suvremenim međunarodnim odnosima.

Ključne riječi: Ukrajina, Rusija, Azov, nedržavni akteri, navijači

Summary

This paper analyzes the role of non-state armed actors in international relations, focusing on the Ukrainian Azov Brigade and its contributions during the conflict in Ukraine from 2014 to 2022. Using the theoretical frameworks of realism, liberalism, and constructivism, the research examines the role of non-state actors like Azov within a military-political context. Originally established as a battalion, the Azov Brigade evolved from a paramilitary unit into an important entity in international relations, gaining notoriety for its far-right ideology and international controversies. Despite this, the brigade earned trust within Ukraine due to its military achievements and resistance to Russian aggression. The paper explores the structure of the brigade, its chain of command, international connections, and reactions to Azov's actions, with a particular focus on the international community's perception and responses to key research questions on the role of non-state actors in contemporary international relations.

Keywords: Ukraine, Russia, Azov, non-state actors, supporters